

Doğu Akdeniz Ticaretinde Rum Korsanlar ve Korsanlığın Sonu (1789-1830)

Greek Corsairs in The Levant And end of The Piracy (1789-1830)

Haydar Çoruh*

Öz

15. ve 16. yüzyıllardan itibaren bir dünya devleti olma idealiyle hareket eden Osmanlı Devleti, bu ideali Mağrip ülkeleriyle kurma girişimi, Avrupa hafızasında korsan kelimesinin yeni anlamlar kazanmasına sebep olmuştur. Bu dönemde Akdeniz havzasına, havza dışından İngiltere ve Rusya gibi yeni devletlerin girmesiyle gelen istikrarsızlık, 1789 Fransız ihtilali ile perçinlenmiştir. İhtilal Fransa'sının İngiltere'nin ekonomik çıkar alanlarına yönelmesi, kıta ablukasına ve ablukanın sağladığı imkânlar Rum, Ermeni ve Yahudi gibi tüccar sınıfların Akdeniz ticaretini ele geçirmesine sebep olmuştur. Bu yeni paydaşlarla mücadele etmek yerine onları kendi çıkarları için kullanmak isteyen İngiltere, Rusya ve Fransa, Akdeniz'e özgü yeni bir korsan tüccar sınıfın oluşmasına zemin hazırladılar. Bu sınıfın baş aktörü olan Rumlar, ticaretten elde ettikleri zenginliği devletlerini kurma yolunda Osmanlı ile mücadeleye harcadılar. Osmanlı Devleti'ni uzun süre uğraştıran korsan faaliyetler, Mora'da bir devlet kurulmasına rağmen son bulmadı. Bu çalışma Akdeniz'de çıkarı olan Amerika, İngiltere, Fransa ve Rusya'nın Osmanlı Devleti'nin ve Akdeniz'in istikrarını bozmak ve birbirlerinin siyasetlerini baltalamak için esasında tüccar olan Rum gemicileri nasıl korsanlığa meylettirdiklerini ve çıkarları örtüşmeye başlayan devletlerin bir dönemden sonra Rum korsanların Akdeniz'den nasıl temizlendiğini ortaya koyan bir süreci ele alacaktır.

Kelime Anahtarı: Ticaret, Korsan, Osmanlı Devleti, Akdeniz, Avrupa.

Abstract

Since the 15th and 16th centuries, the Ottoman State had emerged to be the dream of the world's state, and for this sake the Ottomans attempted to found small principalities in the Mağrip countries, which caused gaining new meanings for concept of piracy in the memories of the Europeans. In this period, instability, which emerged in the Mediterranean basin with the entrance of the states, such as Britain and Russia, coming out of the basin, clinched the rise of the French Revolution in 1798. The Revolution, this manner, directed France to the economic interests of Britain. On the other hand, the French revolution also led the Armenians and Jews, who were the merchant class of the period, capture the Mediterranean trade with the opportunities of the blockage of the Continent. Instead of fighting against these new stakeholders, Britain, Russia, and France, which appealed to use them for their own interests, laid the groundwork for a new pirate merchant class. The leader of this pirate merchant class was the Greeks, who spent their wealth for struggling and fighting with the Ottomans in order to found their new state. However, the activities of piracy deprived the Ottomans, which also did not end with the suppression of the Mora Rebellion. In this study, it is aimed to investigate how the US, England, France and Russia, which are extrinsic in the Mediterranean, distorted the stability of the Ottoman Empire and the Mediterranean, and how the Greek merchants, who were the merchants in order to undermine the politics of each other, tended to piracy and their interests began to overlap, 'a process that reveals how to clean it.

Key Words: Trade, Piracy, the Ottoman State, the Mediterranean, Europe.

Giriş

Akdeniz'de korsanlık, "Mitras Kültü" olarak bilinen ve M.Ö. II. yüzyıla tekabül eden Kilikyalı korsan Zeniketes'in zamanlarına kadar uzanan oldukça eski bir süreçtir (Tatar, 2015, s. 3; Braudel, 1990, s. 147). Bu süreci ortaya koymak her ne kadar bu makalenin konusu olmasa da, çalışmada hangi tür korsan yapısı üzerinde durulacağını anlatabilmek için "korsan" kelimesinin muhatapları Avrupalılar açısından nasıl değerlendirildiğini kısaca izah etmekte fayda vardır (Bozkurt, 2002, s. 210-2012). Bu itibarla Akdeniz'de iki tür korsanlığın revaçta olduğu söylenebilir: Birincisi, doğrudan devletler tarafından benimsenmiş olan ve devletler adına korsanlık yapan kişilerdir ki, bunlara "piraterie" ve "pirate" denilmektedir (Hasan, 2014, s. 10 vd.; Özdemir, 2004, s. 189-190). İkinci tür korsanlar ise, Avrupalı devletlere baskı yapan ve onları zaman zaman zor durumlarda bırakan daha ziyade

*Dr. Öğr. Üyesi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, haydarcoruh@hotmail.com

Çoruh, H. (2018). Doğu Akdeniz Ticaretinde Rum Korsanlar ve Korsanlığın Sonu (1789-1830), *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 17 (3), 1133-1153, Submission Date: 29-12-2017, Acceptance Date: 09-07-2018.

Araştırma Makalesi.

Kuzey Afrika veya Karayip kökenli korsanlardır ki bunlara da “course” ve “corsaire” adı verilmiştir (Braudel, 1990, s. 147; Gamitiy, 2007, s. 395).

Avrupalıların isimlendirmeleri yaparken, işin biraz da dinsel boyutuna önem verdikleri, korsanları kimliklerine göre ayırt edici isimlerle nitelendirdikleri görülmektedir. Bu isimleri sıradan bir maksatla değil, zaman içerisinde kendisine has yasaları, kuralları, adet ve gelenekleri ortaya çıkmış olan bir sistemi işletmek amacıyla koydukları anlaşılmaktadır (Braudel, 1990, s. 147; Mejia, Cariou, Wolff, 2010, s. 5-6; Rengel, 2013, s. 27-35)¹.

Gerçekten de Hıristiyan dünyasından gelen ve papa gibi güçlere hizmet eden korsanlar söz konusu olduğunda, bunların doğal ve bir amaca hizmet eden korsanlar olarak “piraterie” (Tai, 2012, s. 839) isimlendirilebilmekteydi. Şayet korsan Cezayir sınıfından biri ise ve de bir Türk hamiye hizmet ediyorsa, kullanılan kelime “course” ya da “guerre de course” yani “zalim” olarak sunulmaktaydı (Braudel, 1990, s. 148-153). Braudel yaptığı bu tanımlama ile aslında Müslüman korsanları, “corsair” tanımlaması içerisinde hapsedme çabası içindedir (Bendall, 2009, s. 3-4)². Hal böyle olunca her ne kadar Türk hükümlerinin yani Osmanlı Devleti’nin birer ferdi ve vatandaşı olsalar da, Rumlar, Müslüman olmadıkları için konuyla ilgili kaynaklarda daha yumuşak bir geçiş sağlayan “piraterie” veya “privacy” gibi kelimelerle tercihen tanımlanmışlardır.

19. Yüzyılın ilk çeyreğinde Osmanlı Devleti’nin doğrudan parçalanmasına yönelik olarak Mora’da baş gösteren isyanın tüm Akdeniz sathına yayılması amacıyla başlayan korsan saldırıları, isyanın bastırılmasından sonra tıpkı Karayip korsanları gibi yakın bölgelere yönelik baskın ve gasp olaylarına dönüşmesi, Avrupalılar tarafından pek yadırganmamıştır. Bu gasp olayları ve baskın hadiselerine rağmen yapılan katliamlar sıradan ve legal saldırılar olarak “corsair” değil “privacy” kelimeleriyle tanımlanmıştır. Avrupalıların bu tanımlaması, Mora İsyanı’nın Kıbrıs ve yakın bölgelere yayılması amacıyla, Akdeniz’de rol sahibi olan Türklere yönelik yapmış olduğu saldırılar sebebiyle Rum korsanlar hakkında benzeri bir tanımlamaya gidilmemesi ilginçtir (Bozkurt, 2002, s. 211)³. Bir batılı olarak Robert C. Davis, modern çağın başlarında Akdeniz’de faaliyet gösteren korsanları; “Yeniçağın başlarında milyonlarca Hıristiyan ve Müslüman, -erkek, kadın ve çocuk- Akdeniz ve çevresinde özellikle savaş, korsanlık ve haydut saldırılarının bir sonucu olarak hayatını kaybetmiştir (Sydney, 2010, s. 2-3).” şeklinde tanımlamaktadır. Salahi Sonyel de Davis’i doğrularcasına, Rum korsanların Mora’da ve Akdeniz’de ortaya koydukları vahşeti anlatırken (Sonyel, 1998, s.107-120), Avrupa’nın, korsan faaliyetlere karşı ortaya koyduğu ikiyüzlülüğe dikkat çekmektedir. Bu konuda Lord Byron:

1821 ihtilali döneminde, Yunanistan’da yaşayan yabancıların sayısı, parmakla sayılacak kadar azdı. Bu yüzden Avrupa ülkeleri Yunanistan’da neler olup bittiğini bilmiyordu. Yunanistan dışına gönderilen raporlar savaşa katılmamış, Atina’da yaşayan aydın romantikler tarafından hazırlandığı için, Yunanlıların ideallerine uygun ölçülerde kaleme alınıyordu. Bu Avrupalılar Türkleri kınarlarken, barbarlık edenin ve katliamı başlatanın Rumlar olduğunu bilmiyorlardı.(Öreñç, 2011, s. 23)

¹ Braudel (1990) korsanlığın kural ve kanunlarıyla ilgili şöyle bir sıralamada bulunur: Bu kanunları açıklarken, Berberi devletlerinin korsan olarak 1600-1830 yılları arasında, Malay sultanlığının 1800-1880 yılları arasında, İran körfez şeyhliklerinin ise 1820-1830 yılları arasında hüküm sürdüklerini ifade eder. Rengel (2013) ise, Günümüzde yaygın olarak korsanlık “piracy”nin karşılığı olarak kullanılır. Bu anlamıyla zaman içinde adet, gelenek ve anlam açısından önemli bir değişim yaşanmış olduğunu ifade eder.

² Bendall (2009)’a göre kelime Rumca/Yunanca şekliyle “denizde talihini arayan ve tecrübe yapan” anlamlarına gelmektedir.

³ Bu hususta Osmanlı Devleti’nin görüşü ise açıktır. Özellikle Rumların Ege’de sürdürdükleri korsanlık Osmanlılar açısından tanımlanmış görünmektedir. Bozkurt (2002) de şu ifadeyi kullanır, s. “Ege’de XVIII ve XIX. yüzyıllarda Rum eşkıyalarının adalara ve kıyılara yönelik yağmalama ve saldırma hareketleri Osmanlı kaynaklarında korsanlık olarak nitelendirilmiş. Özellikle Ege adalarının bazıları belgelerde "korsan yatağı" olarak anılmıştır. Aynı yüzyıllarda Osmanlı resmi literatüründe Ege’de gerek Rum gerekse Türk olsun korsan gruplarının gemileri için "korsan bahrisi" tabiri sıkça kullanılmıştır.

ifadelerini sarf etmiştir.

Yüzyıllardan beri bir arada yaşamalarına rağmen Rumları, Türklere bu denli düşman eden zihniyetin oluşmasında Avrupa'nın katkısını ortaya koymak gerekmektedir.

Fransız İhtilali'nin Akdeniz'de Yarattığı Yönetim Boşluğu ve Rum Korsanlar

Fransız İhtilali (1789) sonrasında, baş gösteren Napolyonik savaşlar ve İngiltere'nin bu savaşlarda güçlü bir rakip olarak ortaya çıkması, Akdeniz'de büyük çaplı bir yönetim boşluğunun doğmasına sebep olmuştur. Bu boşluk, Akdeniz ticaretini elinde tutan gayrimüslim Osmanlı tebaasının zenginleşmesine ve tâbi oldukları yeni hamilerin sağladıkları imkânları da kullanarak, bölgede yeni güçlerin doğmasına vesile olmuştur. Fransız devrimi ve akabinde başlayan Napolyon Savaşları, 1792-1815 yılları arasında Doğu Akdeniz'de hem siyasi ve hem de ticari açıdan kendi rakibini oluşturacak yeni bir düşmanın doğuşunu da hazırlamıştır (Frangakis-Syrett, 1987, s. 953-955). Bu düşman İngiltere'dir. Söz konusu yıllar arasında İngiltere, kendi peyki durumunda olan korsan kitlelerini kullanarak Fransa'nın Levant Politikası'nı zora sokacak tedbirler almayı başarmıştır. Öyle ki, 1690'da Akdeniz'de 700'den fazla tüccar gemisine sahip olan Fransa, İngiltere'nin oluşturduğu bu ablukaya karşı koyamamıştır. Bunda Mısır ve İstanbul arasındaki nakliye tekelinin İngilizlere verilmesinin büyük etkisi vardır (Bağış, 1983, s. 11). İngilizlerin elde ettiği bu imtiyaz, Fransa'yı kendi tüccarını koruyamayacak hale getirmiştir. Fransa, çareyi Rum tüccarını kendi adına Akdeniz'de ticaret yapmaya sevk etmekte bulmuştur. Böylece Fransa, İngiliz korsanların saldırmayı göze alamayacakları yeni bir tüccar kolonisi oluşturmayı ve bu sayede çok daha ucuz ve pratik bir yoldan ticaret yapma imkânına kavuşmuş olacaktı. Bunun için Fransız bir tüccarın, bir Rum gemisiyle basit bir anlaşma yapmaları yeterli olacaktı (Frangakis-Syrett, 1987, s. 20).

Ticari Rekabet ve Kıta Ablukası

İngilizlerin, Osmanlı Devleti ile 1797 *Levant Ticaret Anlaşması*'ni imzalaması ve bir yıl sonra, 1798'de, İzmir'den Londra'ya ilk seferini yapmak üzere bir Rum gemisini harekete geçirmeleri (Frangakis-Syrett, 1987, s. 20), 1780-1820 yılları boyunca Rum tüccar sınıfının yanısıra, Osmanlı tebaası Ermenileri ve Yahudileri de sisteme dâhil edecek yeni bir süreci başlatmış oluyordu (Bağış, 1983, s. 30-31)⁴. Bu rekabet, Osmanlı reayası için kaçırılmayacak bir fırsattı ve bunu en iyi Rumlar değerlendirdi (Frangakis-Syrett, 1987, s. 75; Bağış, 1983, s. 35)⁵. Hatta Avrupalı güçler onlar için Livorno gibi önemli ticaret merkezlerinde serbest limanlar kurdular ve bu limanlara İzmir ve İstanbul'dan Rumlar dâhil birçok tüccar akın etti (Frangakis-Syrett, 1987, s. 75; Fusaro, 2015, s. xi-xii; Abulafia, 2011, s. 227)⁶. Levant

⁴ Bağış (1983)'a göre XVIII. Yüzyılın ikinci yarısından sonra Avrupa devletleri arasında neredeyse bir yarış haline gelen bu çaba, özellikle Fransa ve İngiltere gibi devletlerin elçilerine tanınan "patente" verme imtiyazı ile giderek istismar edilen bir mesele haline dönüştü ve Osmanlı vatandaşı gayrimüslimler devletten çok Avrupalı devletlere itibar eder hale geldiler.

⁵ Bağış (1983)'a göre Osmanlı Devleti zimmilerin yabancıların himayesine girmeleri ile mücadele etme aşamasında 1774'lü yıllara kadar biraz daha kuvvetli argümanlara sahip idi. Ancak Küçük Kaynarca Antlaşması'nın vermiş olduğu imkanları kullanan özellikle Avusturya ve Rusya, sadece tüccar ve esnafı değil, aynı zamanda arzu eden herkese patent sağlama konusunda birbirleriyle yarışır hale geldiler. Rusya ve Avusturya konsolosluk açtıkları yerlerde sayıları 10 binlere varan Hristiyan reayayı himayelerine almışlardı.

⁶ Fusaro (2015)'ya göre İngilizlerin Akdeniz'de tutunmasında önemli bir rol oynayan Levant Company'in başarısında Venedik, Cenova ve Livorno şehir devletlerinin büyük önemi vardır. Abulafia ise, 1700'lerde Livorno'ya sadece Rumlar değil aynı zamanda Ermeniler, Yahudiler, Almanlar ve İngiliz Protestanlar da geldi. Livorno bu açıdan Trieste gibi sonradan liman şehri olan şehirler tarafından da bir model olarak alındı.

limanlarına bu şekilde hâkim olmaya başlayan Osmanlı reayası, bu fırsatı değerlendirerek diğer topluluklar üzerinde de hâkimiyet kurabilmeyi başardı (Turan, 1999, s. 248)⁷.

Batı Avrupalı güçlerin Akdeniz'in doğusuna doğru eğilim göstermeleri, Akdeniz ticaretinde hâkim bir sınıf olarak ortaya çıkan Rumlar, bir süre sonra Livorno'dan ayrılarak batı Avrupa'da bulunan Messina, Ancona ve Trieste limanlarına yöneldiler ve batı Avrupa limanlarını da tek tek ellerine geçirdiler (Turan, 1999, s. 248; Bağış, 1983, s.54).

1782'de Trieste'de bulunan bir Fransız konsolos; Levant dâhilindeki Trieste ticaretini şekillendiren Osmanlı tebaası Rumların Batı Avrupalı güçlerin Akdeniz'e çıkmalarından sonra bu ticarettten men edildiklerini belirtmiştir. Bu sebeple Rumlar 1785'li yıllara kadar faaliyet alanlarını Mora, Selanik ve İzmir'e kaydırmak zorunda kaldılar. Sınırlamaların kalkması Rum tüccarın yeniden İzmir'den Cenova, Livorno ve Messina'ya kadar ticaret alanlarını genişletmiş oldu. Bununla beraber 1793 yılından sonra Doğu Akdeniz ile Batı Avrupa arasındaki ticarete Rumlara rakip olarak, Marsilyalılar hâkim oldu. 1793-1814 yılları arasında Marsilyalılar Fransız mallarını Levant'a gönderemeyince rotalarını Livorno, Cenova, Trieste ve Ancona'ya çevirdiler. Bu yön değişikliği Osmanlı malları kadar, Doğu Akdeniz'e giden Fransız ürünlerinin de bu pazarlara taşınmasını sağladı (Frangakis-Syrett, 1987, s. 76-77).

Söz konusu yıllar arasında (1809'a kadar) Adriyatik sahilleri yeni bir zümre ile tanıştı. İngiliz korsanları Trieste ve Ancona tüccarının, Marsilya'dan yön değiştiren ticarete yer almalarını engelledi. Bu bölgelere gidemeyen Rum tüccar rotasını değiştirerek, 1787 yılından itibaren mallarını İzmir'den Hollanda (Felemenk)'ya göndermek zorunda kaldı. Bu sebeple Hollanda ticareti en canlı günlerini yaşadı (Bağış, 1983, s. 54-55). Hollanda ticaretine egemen olan Rumlar İzmir, Batı Anadolu ve Ege adalarından gelen kumaş ticaretine yönelik talepleri de kontrol altına almak istiyorlardı (Frangakis-Syrett, 1987, s. 79). Rumlara rağmen kumaş ticareti 1804-1805 yılları arasında tekrar Marsilya'ya döndürülme çabaları olsa da İngilizler tarafından *Fransız sahillerine uygulanan abluka* buna izin vermedi. Bu sebeple Marsilyalılar yönlerini önce Selanik gibi Levant limanlarına, 1814 sonrasında ise Costanza ve Selanik üzerinden İstanbul'a çevirdiler (Frangakis-Syrett, 1987, s. 79).

Bu rota değişikliği Rumlar yeni ticari fırsatlar sağladı (Bağış, 1983, s. 55-56)⁸. Bu sayede Rumlar, eski deniz rotalarına döndüler ve limanları bloke ettiler. Bu durum Rum korsanlığının temel sebebi oldu. Bu durumu değerlendirerek Rum tüccarı kendi ülkesine çekmek isteyen Çariçe II. Katherina, 1785'te Odessa limanını serbest liman ilan etti. 1820'ye kadar önemli bir Rum tüccar toplumu orada konuşlandı (Tekeli, 2016, s. 187)⁹. Rum tüccarın barınması için kurulan Rodocanachi evi, 1820'den sonra Odessa'daki en önemli ev oldu. Bu sayede Rus buğdayı, İngiliz kumaşı, Fransız ipeği, pamuk, yün, zeytinyağı ve diğer Osmanlı gıda maddeleri, hammaddeler ve madeni paralar gibi ticari değerlerin tamamı Odessa'ya akmaya başladı çevirdiler (Frangakis-Syrett, 1987, s. 80). Abluka sebebiyle deniz yolunu güvenli bulmayan Rumlar Languedoc ve Lyons üzerinden gelen Fransız kumaşını ve kolonilerden gelen kahveyi getirmek için kara yoluyla Marsilya'ya ve oradan da Orleans'a ulaşarak büyük kârlar elde ettiler (Bağış, 1983, s. 57).

⁷ Turan (1999)'a göre, Osmanlı'nın ilk kuruluş yıllarında ticaret daha çok Ermeniler ve Yahudilerin elindeydi. Ancak özellikle Balkan uluslarının dini işleri ve idaresinin Rum kilisesine ve Rum beylerine havale edilmesi, Rum tüccar sınıfını 18. Yüzyılın sonu ve 19. Yüzyılın başlarını, diğer unsurlara rağmen daha avantajlı bir şekilde yaşamasına sebep olmuştur. Ancak bu durum 1821'e kadar devam eder.

⁸ Bağış (1983)'a göre İngiliz elçisi de Rumların ne derece atılgan ve saldırgan olduklarını "Rumlar, ticari işlerde son derece atılgan ve cesurdular; bu zalim "yaratıklar" gayeye varmak için her şeyi mübah görüyorlardı." Şeklinde ifade etmekteydi.

⁹ Tekeli (2016)'ye göre, 1802-1803 yılları arasında Odessa Türk, Rus ve Avusturya gemileri için bir ithalat merkezi olduğu kadar, Rum milliyetçi hareketinin de entelektüel merkezi olmuştur.

Diğer taraftan Rumlar Avusturya-İzmir ve İstanbul üzerinden yeni bir ticaret rotası daha geliştirdiler. 1789'da Viyana'da kurulan bir Rum Evi sayesinde, İzmir ve Volos'tan satın alınan kumaşın ticareti yapıldı. Fransızlar ise Akdeniz'deki ticari dengeyi kendi lehlerine yeniden kurabilmek için Rumların İzmir yoluyla taşımakta oldukları ticari mallara el koymak istemeleri, Rumları mallarını başka milletlerin, özellikle de İngilizlerin gemileriyle taşımak zorunda bıraktı. İngilizler bu ticareti çok daha düşük fiyatlarla yapmaya başladılar. Bu fiyat kırma hareketi İzmir pazarının kötü yönde etkiledi. Bu düşüş İngiliz mallarının rotasını Rusya ve Avusturya'ya döndürdü. Bu ticaretten büyük çapta faydalanan Rumlar, bu malların satışından büyük karlar elde ettiler ve Doğu Akdeniz İngiliz ticaretinin 1800'lü yılların başına kadar Levant Şirketi sınırlarından uzaklaştırılmasını sağladı. Rumların Hollanda ticaretine vurduğu bu darbe, İngiliz ve Fransız tüccarını endişeye sevk etti ve Rum tüccarının bu limanlara girmemesi için, kendi ülkelerine baskı yapmalarına sebep oldu.

Ancak Amerikan bağımsızlık savaşı ve bu savaşa dâhil olan İngiliz-Fransız çatışması, Rum tüccarın ticaretine olumlu yansımaları olsa da, bir süre sonra İngiliz tüccarı özellikle Rumların İngiltere'ye hammadde taşımalarının yaratacağı tehlikeli sonuçlara dikkat çekmişti (Bağış, 1983, s. 55). Bu uyarılara rağmen tedbir almada geciken İngiltere, İngiliz kumaşlarının Akdeniz'deki dolaşımının kısa bir süre sonra Rum tüccar sınıfın eline geçmesine engel olamadı. Bu tarihten sonra İngilizler mallarının Levant'a taşınması işini kısmen de olsa Rumlara terk etmek zorunda kaldı. Bu ortaklık 1800'lerin başlarında İngiliz ticaretinin gelişmesini sağladı (Frangakis-Syrett, 1987, s. 81-82). Rumlar ise 1820'li yıllarda Londra'ya yerleşti ve özellikle Rus buğdayının İngiltere'ye taşınmasında önemli bir rol oynadı. Bu durumdan rahatsız olan *Levant Ticaret Şirketi*, 1825 yılında İngiltere ile yaptığı anlaşmaları feshetti (Bağış, 1983, s. 56-57).

Rumların Batı Avrupalılar karşısında kazandığı bu başarı, İngiliz-Fransız çatışmaları esnasında da devam etti. Çatışmanın en şiddetli anında, risk almayı bilen Rumlar taşımacılık ticaretini hiç görülmediği kadar büyütme fırsatını yakaladılar. Bu sayede sektörde Rumların dışında bir güç kalmadığı gibi, Rum ekonomisi Batı Avrupalı tüccarlara göre inanılmaz ölçüde ilerlemeler kaydetti.

Levant ile İtalyan limanları arasında ticareti sürdürme hususunda Batı Anadolu sahilindeki Rumlar diğer bölgelerden gelenlere nazaran daha aktif idiler. Fransa'nın Ancona üzerinden yaptığı ticaret, 1770'li yıllarda Osmanlı Rus savaşları sebebiyle ciddi engellemelerle karşı karşıya kaldı. Bu zorluklardan biri Rum korsanların Rus korsanlardan çok düşük fiyatlarda gemi satın almalarıyla başlayan rekabet oldu (Yener, 2016, s. 5 vd)¹⁰. Diğer taraftan Fransa'nın İngiltere ile Ancona ve Levant arasında sürdürdüğü ticaret de Amerikan bağımsızlık savaşı sebebiyle risk alabilen Rumların eline geçti (Turan, 1999, s. 249)¹¹. Bu başarı Rum ticaret filosunun 1785 sonrasında 20-25 gemiye yükselmesini sağladı. Bununla beraber Rum ticaret filosundaki gemiler henüz, her biri 200 tondan büyük olan gemiye sahip Fransızları sıkıntıya sokacak tonajda değildi. Buna rağmen Rum ticaret filosu, Ancona ve Levant ticareti sayesinde hızlı bir büyüme sürecine girdi. Rum tüccarı aynı tarihlerde Levant ile Cenova ve Messina arasındaki ticarete hâkim olmaları, Messina ve Marsilya arasındaki ticaretin küçülmesine sebep oldu. Bu küçülme ile hayal kırıklığına uğrayan Fransızlar, Akdeniz ticaretini yeni baştan ele almak üzere F. Beaujour'u acil olarak İstanbul'a gönderdiler (Bağış, 1983, s. 57; Beaujour, 1800, s. 21). F. Beaujour yaptığı incelemeler sonucunda Rumlara yönelik bir rapor hazırladı. Bu raporda Rumların

¹⁰ Turan (1999) eserinde Rusların ve Osmanlıların kullandıkları gemilerin karşılaştırmasını yapmaktadır.

¹¹ Turan (1999)'a göre, Bu savaş sırasında Ruslar, Deli Petro'nun idealini gerçekleştirmek için Rumlara özel indirimler yapmış görünmektedir. Petro'nun amacı her vasıtayı kullanarak özellikle yoğun bir nüfusa sahip olan Rumların dikkatini kendisi üzerine çekebilme idi. Bunun için Osmanlılar ile yapılan her savaşta mutlaka Rumlar için yeni bir girişimde bulunulması bu amacın bir parçası olarak değerlendirilmelidir.

“...en kısa zamanda Marsilya’da kuvvetli bir koloni kurabileceklerini ve bu koloni sayesinde Akdeniz ticaretinin Rum, Ermeni ve Yahudi tüccarın eline geçeceğini, bu sebeple bunların Fransa ile ticaret yapmalarının mutlaka engellenmesi gerektiğini...”
(Bağış, 1983, s. 57)

ileri sürmüştür. Buna rağmen korkulan olmuş ve hem Fransız ve hem de İtalyan ticaretini ele geçiren Rumlar, bu ticareti savaş sırasında tarafsız kalan Marsilya ve Lyon kentleri üzerinden sürdürdüler. Ancak bu ticaret için kullanılan küçük tonajlı gemilerin yetersiz kalması, Rum tüccarı, 150-200 tonluk gemiler için rekabet içinde oldukları Fransa’ya muhtaç etti. Rumlar, bu gemileri alarak o tarihlerde İtalyan ve Fransız tüccar tarafından fiyat kırarak taşınmakta olan Osmanlı gıda maddelerini Messina’ya taşımada rol sahibi olmak istiyorlardı(Frangakis-Syrett, 1987, s. 83-84).

Fransa daha önce edinmiş olduğu tecrübeyi kullanarak gemileri kiralayarak vermeyi tercih etti. Fransa bu taktik ile rakiplerinin büyümesini engellemeye çalışmış olsa da Rum ticaret filoları Fransız İhtilali’ne kadar genişlemelerini sürdürdü. Fransızların aldıkları bu tedbir sebebiyle Rumlar, Osmanlı limanlarından aldıkları malların Livorno, Malta ve Marsilya’ya Fransız ve İtalyan tüccar aracılığıyla ulaştırmak zorunda kaldı. Bu rekabete dayanamayan Rumlar 1790’lı yıllardan sonra yönlerini İzmir ve diğer Doğu Akdeniz limanlarına çevirdiler. Rumlar, Doğu limanlarına döndüğünde karşılarında Maltalı tüccarı buldular. Rum tüccarın yoğun baskısına dayanamayan Malta tüccarı, kısa bir direnişten sonra bu limanları terk etmek zorunda kaldı (Frangakis-Syrett, 1987, s. 84; Atauz, 2004, s. 230-233).

Rumlar, Napolyon Bonapart’ın sebep olduğu savaşlar (1803-1815) sırasında tarafsızlıklarını ilan ederek, İngiliz-Fransız çatışmalarından avantajlı çıkmayı siyasetlerine uygun buldular. Buna rağmen İngilizler tarafından Doğu Akdeniz’de dolaşma serbestliği tanıyan lisansları/patentleri kabul ederek İzmir ve Ege adaları dâhil bütün Batı Anadolu’dan yapılmakta olan buğday ve zeytinyağı ticaretinin yanısıra İstanbul, Selanik ve Mısır’dan Fransa ve İtalyan limanlarına sevk edilen kolonyal malların ticaretini de ele geçirdiler.

İngilizlerin sayesinde Rumlar Doğu-Batı yönünde var olan bütün ticari alanları ele geçirerek, sadece Fransızlar için değil, aynı zamanda İngilizler ve Osmanlılar için de büyük bir tehdit oluşturmaya başladılar.

Ticaret filolarının büyümesinin vermiş olduğu rehavetle Rum tüccarı, Osmanlı-Rus Savaşı (1768-1774) sırasında Ruslarla aynı saflarda yer aldılar ve ticaretin yönünü Rus karasularına döndürdüler. Buna rağmen İngilizler tarafından kısa bir süre için de olsa Akdeniz’de temin edilmiş olan istikrar yok olup gitti. Ümitsizliğe kapılan Rum tüccar sermayeyi büyütme için bu savaşlarda isteyene mal, isteyene nakliye hizmeti verdi(Frangakis-Syrett, 1987, s. 84; Bağış, 1983, s. 67; Tredrea-Sozaev, 2010, s. 95). Savaş sırasında Avrupalı gemilerin büyük bir kısmı İngiliz-Fransız ablukası sebebiyle Akdeniz’in doğusuna gitmekten men edildiler. Bu durum Rum tüccar için büyük bir fırsat oldu. Ancak savaşın bitimine doğru Avrupalılar Levant’a geri dönünce, Rumlar Akdeniz ticaretinin hem batısından ve hem de doğusundan el çektiler. Rumlar, 600’den fazla ticaret gemisiyle Akdeniz’in ortasında işsiz güçsüz kaldılar. Bu durumdan bir tek çıkış yolu vardı o da korsanlıktı. Akdeniz’in neredeyse en büyük ticari nakliye filolarına sahip olan Rumlar, başladıkları noktaya dönmek zorunda kaldılar (Gale, 2016, s. 146).

Bu zor dönemi atlama isteyen Rum tüccar sermayesini, yeni bir risk alarak, ticareti baltalamaktan başka bir işe yaramayan korsanlık seferlerinin organizesine harcamaya başladı. Rum tüccarın başvurduğu bu yeni çare, sermayenin tamamen tükenmesine sebep olmak üzereyken, bu defa Rum korsanların imdadına 1787-1792 Osmanlı-Rus Savaşı yetişti. Bu savaş, ne hazindir ki, bizzat Osmanlı flamasıyla ticari faaliyette bulunan Rum tüccar, Rus

hamileriyle birlikte savaşı kızıştırmak amacıyla Rusya'nın çıkarlarına saldırmaya başladı. Rusya'yı Osmanlı Devleti'ne saldırmaya azmettirmek üzere kurulmuş olan bu kumpasın ikinci ayağı gasp edilen malların tazminatının dahi Rus konsoloslarından talep edilmesi temin edilerek, bu yolla Ruslar arasında Osmanlı düşmanlığının pekiştirilmesi hedeflenmekteydi (Toprak, 2015, s. 2848)¹². Osmanlı düşmanlığını özümsemiş olan Rus yetkililer bu saldırılara göz yummaları bu kumpasın milletler arası boyutunu açıkça ortaya koymaktadır (Bağış, 1983, s. 73-75)¹³. Ruslardan sağlanan bu destek, Rum korsanlara saldırılarını 1789-1815 yılları arasında Ege adalarından hiçbir geminin değerli bir şey yüklemesine izin verilmedi. Korsan saldırılarından etkilenmeyen tek bölge ege adaları kalırken, İtalyan limanları-Levant ve İtalyan Limanları-Fransa arasındaki rotalar dahi bu saldırılardan payını aldı. Sonuçta Rum tüccarlar bu limanlardan elde ettikleri malları Doğu Akdeniz'in en önemli limanı İzmir'de piyasaya sürerek büyük karlar elde ettiler Frangakis-Syrett, 1987, s. 85).

Bu sırada Osmanlı Devleti, bölgesinde Mısır'ı işgal eden Fransa ve boğazlar üzerinden Akdeniz'e çıkmak emeliyle Rumlarla korsanlık dahi yapma konusunda özel bir çaba gösteren Rusya'ya karşı tedbir alabilmek için bir taraftan ordusunu güçlendirmeye çalışmakta, diğer taraftan sistemin aksayan yönlerini düzeltmek için adımlar atmaktaydı. Bunu yaparken de kendi uyruklarını disipline etmeyi ve söz konusu devletlerin tebaayı isyana sevk edecek amilleri ortadan kaldırmaya çalışıyordu (Pamuk, 1994, s. 13).

Osmanlı Devleti bu tedbirleri alırken, Rusya, Deli Petro zamanında Odessa'da kurulan ticarethaneler ve okullar sayesinde bir gün başlatılacak olan milliyetçi başkaldırının hazırlıkları tamamlanmıştı. Yunanistan'ın Aetolian bölgesinde geride kalan 20 yıl boyunca bu duyguların beslenmesine devam edilmiştir (Turan, 1999, s. 250-251).

Deli Petro'dan devralınan bu miras 1768-1774 Osmanlı-Rus Harbi sırasında meyvelerini vermeye başladı. Rus ajanlar Ortodoks Osmanlı vatandaşların Rusya'ya meyletmelerini temin edecek büyük bir propaganda başlatmışlardı (Tredrea-Sozaev, 2010, s. 80-81). Çariçe II. Katherina, bu başkaldırıcıyı taçlandırmak için Mora ve Makedonyalıların Rus ordusunda görevlendirilmesi yolunu açarak, 1770'li yılların başlarında ilk Mora İsyanı'nın patlak vermesini sağladı. Osmanlı Devleti'nin tamamen tükenmediği bir döneme rast gelen bu isyan bastırıldı. Fakat Mora'da tutuşturulan isyan ateşi, bir sonraki safhasına kadar bir süreliğine söndürülmüştü (Turan, 1999, s. 254).

Osmanlı Devleti'nin bölgedeki hâkimiyetini sarsmayı başaran Rusya, ikinci darbeyi Çeşme'de indirmek suretiyle, Osmanlıların denizlerde de mağlup edilebileceğini gösterdi. Osmanlı tarihinde Ege adalarına ilk defa Rus askerlerinin çıkmasına tanıklık edilirken, Ruslara Cebel-i Tarık yolunu açmış olan İngilizler dahi Amiral Elphinston vasıtasıyla Rus gemilerinin İstanbul'a yönlendirilmeye çalışılması, henüz başlamış olan sözde İngiliz dostluğunun perde arkasındaki düşmanlığı da su yüzüne çıkarmıştı (Tredrea-Sozaev, 2010, s. 85-86; Ekinci, 2013, s. 138). Bu işgal hareketi kısa zamanda bütün Ege sahillerinin işgaline dönüşmeye başlayınca, Rus donanmasının Baltık Denizi'ne dönüşünü sağlayan 1774 Küçük Kaynarca Anlaşması'nın devreye girmesiyle 1821 Mora İsyanı'na kadar Akdeniz'de sular şimdilik durulmuş görünmektedir (Turan, 1999, s. 251).

¹² Toprak (2015)'a göre, 1774 Küçük Kaynarca Anlaşması ile bütün Ortodoks Hıristiyanların koruyuculuğunu ele geçiren Ruslar, 1783-1791 yılları arasında Rumların Akdeniz'de sürdürdükleri korsanlık ve eşkıyalık faaliyetlerini desteklediler, hatta Rus bayrağı altında ticaret yapmaları bile özendirildi.

¹³ Bağış (1983)'a göre, Osmanlı Devleti, Rum korsan veya tüccarlarına patent verilerek kendi taraflarına çeken ülkeler ve bu tüccarlara notalar vermek suretiyle onları meşru şartlar dahilinde ticaret yapmaya davet ederken, Avrupalı devletler kadar Ruslar da bu şekilde elde ettikleri Rum tüccarları savunmak arzusu ile Osmanlı Devleti'ne nota vermekten geri kalmamıştır.

1821 Mora İsyanı ile eş zamanlı olarak başlayan Kuzey Afrika'daki Fransız işgalleri, Balkanlarda ve Mora'da Ruslar tarafından sürdürülen milliyetçi propagandalarla destek bulmuştur. Osmanlılar iki taraflı cephe karşısında pek bir başarı gösteremediği gibi, çıkan isyanların önünü de alamadılar (Çadircı, 1991, s. 5; Turan, 1999, s. 251). Bu iki hamleden sonra Balkanlarda ve Akdeniz'de büyük toprak parçalarını kaybeden Osmanlı Devleti, Akdeniz'deki son varlık noktası olan Kıbrıs'ın kendisi için taşıdığı önemi kavradı ve bu toprak parçasının muhafazasına büyük önem vermeye başladı. Ancak Osmanlı Rus savaşları ve Napolyon Savaşları döneminde büyük çaplı operasyonlara imza atarak güçlenen Rum ticaret filolarının beslediği Rum korsanları, 12 Şubat 1821'de başlayan Mora İsyanı'nı fırsat bilerek Akdeniz'in tamamına yayılmışlardı. Rum korsanlar Mora benzeri bir ayaklanmayı ateşlemek üzere gemilerinin rotalarını Kıbrıs ve çevresine çevirmişlerdi.

Rum korsanların bu saldırılar sırasında, Rusların ve Fransızların desteğini almaları, Akdeniz'de bulunan liman ve yerleşim yerleri kadar, savunması güçleşen Kıbrıs gibi stratejik yerlerin takviye edilmesi işini de zora sokmuştur.

Mora İsyanı ve Akdeniz'de Korsan Faaliyetler

19. yüzyılın başlarında birçok sorunla karşı karşıya kalan Osmanlı Devleti için en önemli problemlerden biri, 1821 Yunan İsyanı idi. Bu isyan Batı Avrupa devletlerinden Rusya'ya kadar pek çok ülke tarafından destek gördü. Özellikle de Amerikalıların sempatisini kazandı. Ancak Mora İsyanı ile başlayan korsan saldırıları geliştiren ve başarıya ulaştıran şey, 1821-1822 yılları arasında Rusların Rum korsanlara sağlamış olduğu desteklerdir.

Mora İsyanı henüz başlamamışken, Rumların ticaret gemilerini silahlandırma talebi, Akdeniz'de güvenlik zaafiyeti olması sebebiyle masum bir talep olarak kabul görmüştü. Ancak isyanın ileri safhalarında Osmanlı Donanmasının manevraları karşısında tutunamayacağını anlayan Rumlar, ticaret gemilerini gerilla savaşı yapabilecekleri bir çeşit korsan gemisine dönüştürmeye başlamaları, ticaret gemilerinde yapılmaya çalışılan bu tertibin düşünüldüğünün aksine pek de masumane bir girişim olmadığı tez zamanda anlaşıldı. Rumların ticaret filolarını silahlandırmasıyla elde etmiş oldukları deniz gücü, Osmanlı donanmasının girip çıkamayacağı küçük adalar arasına, resiflere, sığ sulara ve körfezlere saklanmak suretiyle büyük bir tehdit oluşturmaya başladı. Doğuştan birer denizci olarak yetiştirilen Rumlar, Osmanlı donanmasının hareket kabiliyeti hakkında pek çok bilgiye sahiptiler ve yılın her anında aktif olamadığını da biliyorlardı. Bu bilgiyi kendi lehlerine değerlendirerek, vur kaç taktikleriyle Osmanlı deniz gücünü yıpratmayı başardılar (Ekinci, 2013, s. 141).

Avrupalılar, Rumların kurdukları bu yeni ateş gücünü pek de tanımadıklarını, kısa bir zaman sonra, tehdidin kendilerine yönelmesiyle anladılar. Bu durum Osmanlı yönetimindeki Rumlar hakkında hiçbir şey bilinmediğini, hatta bilinenlerin sadece yazma eserleri inceleyenler tarafından aktarılan Klasik Yunan'a ait bilgiler olduğu da bu sayede ortaya çıkmıştır (Turan, 1999, s. 277). Oysaki Osmanlı Devleti, Rumları, İstanbul'un fethi sırasında Patrik Gennadios'un ortaya koymuş olduğu Latin karşıtlığı ve Türk yandaşlığına hürmeten zimmi statüsünde kabul ederek, bağına basmıştır. Bu sayede yüzyıllar boyu "millet-i sadıka" olarak tanımlanmış olan ve devletin en üst makamlarına kadar yükselen bu topluluğun, bulduğu ilk fırsatta isyan bayrağı açarak sebep olduğu Mora İsyanı, 25 Mart 1821'de başladı ve 6 hafta süren ilk aşamasında yaklaşık 50 bin Türk katledildi (Örenç, 2011, s. 25).

İsyanı çıkaranların liderlerinin pek çoğu Kleft olarak nitelendirilen haydutlardı. Kleftler Osmanlı sultanına karşı ayaklanmaya başladıkları 18. yüzyılın ortalarından itibaren yüksek dağlardaki haydut köylerinde yaşayan Kleftler, Türk karşıtı kabadayı kahramanlar olarak bilindiler. Bu manada Ortodoks Hıristiyanların koruyucuları olarak tanınan Kleftler ile

başlayan haydutluk, Mora İsyanı ile denizlerde korsanlığa dönüştü (Wombwell, 2010, s. 75; Toprak, 2015, s. 2842).

Savaşın başlarında kontrol edilme noktasında büyük zorluklar çıkaran Rumların zalimane (corsair) tavırları karşısında Avusturya Osmanlıları desteklemek zorunda kalınca, bu defa Avusturya gemilerine saldırıldı. 1824'e kadar parasal destek için korsanlık bir meslek haline geldi. Ancak Mısır donanması Rum denizcilerin korsanlıktan ümitlerini kesmelerine sebep oldu. İsyanı sadece Osmanlı Devleti ve Mısır güçleriyle değil aynı zamanda Berberiler, Avusturyalılar ve Fransızlarla da savaşmak zorundaydılar. Rumlar bu sayede kendi donanmalarını inşa etmek zorunda kaldılar. Rum korsanlar 1825 sonrasında İngiliz, Amerikan ve diğer gemici ulusları sadece soymakla kalmadılar, aynı zamanda gemilerinin büyük çoğunluğuna da el koydular (Wombwell, 2010, s. 76).

Amerika'ya yönelik başlatılan korsan saldırıları, Amerika'yı karşı sefer düzenlemeye zorladı (Swartz, 2003, s. 1). Osmanlı karşıtlığı bu sefere rağmen Amerika'nın Mora İsyanına sempatisini hiç azaltmadı. Hatta Yunan donanması Amerika'da inşa edildiği gibi, 1823'te bu donanma Bodrum'da yenilgiye uğrayınca, Rum korsan tüccar, Amerikan tüccarı tarafından da desteklendi. Bu destek sebebiyle Amerikan donanması 1825 yılında Akdeniz'de boy göstermeye başladı (Swartz, 2003, s. 2). Aynı yıl Amerikan donanması Rum limanlarını da ziyaret etti. Bu ziyaretlerin hemen sonrasında korsanlarla mücadele etmeye karar veren Amerika, Rum korsanların saldırısına uğradı. Bunun üzerine *Amerikan Akdeniz Birliği* kurularak Malta'dan İzmir'e kadar olan bölge kontrol altına alındı. Şubat 1827'de Rum korsanları durdurmak üzere Amerikan donanması Boston'dan yola çıkarıldı. Bu konvoy Eylül 1827'de Kiklad adaları boyunca korsan avına çıktı ve Ekim sonuna doğru Akdeniz'den korsan gemileri büyük oranda temizlendi (Swartz, 2003, s. 3). Bu operasyona rağmen korsan saldırılarına karşı koyamayacağını anlayan Avusturya Kraliyet donanması, 1826'da Akdeniz'den ayrılırken, yerini dolduran İngiliz Kraliyet donanmasının Akdeniz'de sadece 13 savaş gemisi vardı ve bu gemilerin 8'i Şalopa, kalanı ise firkateyn idi. İngilizler bunları Karayip korsanlarının küçük gemilerini kıyılarda takip için kullanırlardı. Bu şalopalardan Alacrity ve Sibylle ile 1826 Nisan'ında ve Haziran'ında 40 korsan öldürülürken 70'e yakın korsan esir edilmişti. Buna rağmen durmayan korsan saldırılara karşılık veren İngiliz donanması Karayip korsanlarına karşı uyguladıkları savaş taktiklerine başvurular ve 20 milden fazla yol kat edilerek 5 korsan gemisini ele geçirdiyse de köklerini temizlemek uzun zaman aldı (Wombwell, 2010, s. 82-83).

İngilizlerin bu başarısızlığı Rum korsanların cesaretini artırdı ve Akdeniz'in her tarafında şiddet eylemlerinin artmasına sebep oldu. Birbirine kenetlenen korsanlar yavaş yavaş bir isyanın fitilini de yakmak için hazırlandılar. Bu hazırlık sırasında uzun bir zamandan beri ticari ilişkiler kurdukları devletlerden de yardım aldılar. Mora İsyanı'nı alevlendirenler her ne kadar görünüşte tüccar kılıklı korsanlar olsa da, bu isyanın uzun zamandan beri planlanmakta olduğu, isyancıların bilindiğinin aksine Fransa'dan değil, özellikle Rusya'dan destek almalarından anlaşılmaktaydı (Turan, 1999, s. 266-267). Öyle ki Rusya'nın Rum meselesine bakışı Avrupalı devletlerden biraz daha farklıydı. Avrupalılar Metternich'in fikirlerine sadakat göstererek Avrupa'da düzenin bozulmasını engellemeye çalışırken, Rusya Rum/Yunan meselesini kendi istediği yönde neticelendirmek arzusunda idi. Öyle ki Rusya, bağımsız bir Yunanistan'dan çok Ortodoks inancına bağlı ve her zaman provoke edebileceği bir bölge oluşturmak çabasıdaydı (Turan, 1999, s. 277).

Rusların bu arzusu İngilizlerin işine gelmediğinden isyan başlar başlamaz devreye girerek isyancıların dikkatlerini kendi üzerlerine çekerek, Rum korsanlara Osmanlı donanmasından kurtulma yollarını öğrettiler. İngiliz subaylar tarafından Rum korsanlara hediye edilen savaş taktiği "Ateş Gemileri"nin kullanımı idi. Rumlar bu sayede gizlilik, kurnazlık, sürpriz ve cesaret unsurlarıyla hareket ederek Osmanlı gemilerine birçok zayıatlar

verdirdiler. Osmanlı Devleti ise bu gemilerden korunabilmek için aynı yola başvurarak, 1820 yılına kadar 20'ye yakın ateş gemisi tedarik etmiştir (Ekinci, 2013, s. 141).

Önü alınamayan ve giderek daha da tehditkâr olmaya başlayan Rum isyanı, birçok yeni cephede beklenmedik şekilde ortaya çıkmakta, Mora'dan Girit'e oradan Ege adalarına ve nihayet Kıbrıs adasına kadar yayılarak Akdeniz'i adeta bir ateş çemberiyle kuşatmıştır.

İsyan bayrağını bütün Akdeniz'de dalgalandırmak isteyen Rumlar, sahip oldukları coğrafyayı bu manada çok iyi kullandılar. Adalardan Psara, Türk ticareti ve donanma operasyonlarına karşı ideal fırsatlar sunarken, 80 mil uzakta olan İzmir ve 80 mil uzakta olan Çanakkale boğazı bu adanın tehdidinde açık idi. Skiathos, Skiros, Skopelos gibi adalar Osmanlı gemilerine saldırmak için çok uygun şartlar sunmaktaydı. Buralardaki Rum korsanlar, söz konusu limanlara her biri 40 kişi alan Mistikos adı verilen kayıklarla saldırılar düzenlediler ve Osmanlı donanması gelince de sahiller boyunca uzanan dere yataklarında, koylarda gizlendiler (Wombwell, 2010, s. 76).

İsyanın Mora Dışına Yayılması İçin Yapılan Faaliyetler: Kıbrıs

Rumlar, dışardan aldıkları destekleri de kullanarak Mora İsyanı'nı Akdeniz'de bulunan bütün Türk topraklarına yaymayı ve bu yolla hem yeni topraklar elde etmeyi ve hem de diğer Rum toplulukları Osmanlı Devleti'ne karşı savaşa sürüklemeyi hedeflemekteydiler. Osmanlı Devleti de bu tür destekleri kesmek amacıyla Rumların yaşadığı bütün vilayetlerde yeni tedbirler alma yoluna gitmiştir. Alınan bütün tedbirlere rağmen Rumlar arasında Osmanlılar aleyhinde gizli toplantılar yapılmaktaydı. Bu toplantıların amacı isyanın en yakın mevki olan ve en yoğun Rum'un yaşamakta olduğu Kıbrıs'a da taşımaktı. Bu konu ile ilgili olarak Fener Rum Patriği'nden Kıbrıs Rum Başpiskoposuna gönderilen ve isyanın Kıbrıs'ta nasıl yayılacağını gösteren planları içeren mektuplar İstanbul'da ele geçirilmişti (BOA, *Hatt-ı Hümayûn*, nr. 37750-F, s. 11 Ramazan 1236/12 Haziran 1821).

12 Haziran 1821 tarihinde Rum kökenli Bennaki veled-i Mihail'in ihbarıyla ortaya çıkan bu belgeler, divan ve derya tercümanları, Rum Patriği ve Tur-i Sina Piskoposu tarafından hazırlanmıştı. Piskoposlar, bahsi geçen bu mektupları, şüphe çekmemek için basit bir ulak ile Kıbrıs Başpiskoposuna göndermek istemişlerdi. Mektupların ulaştırılması karşılığında Bennaki'ye 1000 kuruş verilmesi vaat edilmişti. Bennaki'ye, mektupları doğrudan Başpiskoposa vermesi ve *bu paskalya günü hazır olmasını ve gelecek mesaja göre hareket etmesi* gerektiğinin bildirilmesi istenmişti (Çoruh, 2017, s. 306). Osmanlı Devleti'nin Rum isyanını bastırmak üzere olduğunun haber alınması üzerine, belgelerin Kıbrıs'a gönderilmesinden vaz geçildi ve parası ödenmeyen Bennaki de kovuldu. Bu sebeple Bennaki de sinirlenerek tertibatı Osmanlı makamlarına haber verdi (Çoruh, 2017, s. 306).

Bennaki, isyan tertibinin Kıbrıs'taki elebaşlarını Kıbrıs Başpiskoposu, Makrolı, Mihailhavva, Kocabaşı Abkerici ve eski kocabaşı Bennaki olarak deşifre etmişti. Bu kişilerin Tuzla'da ikamet eden Rus konsolosun ve Tuzla piskoposunun konaklarında birkaç kez toplandıklarını bildirmiştir (Çoruh, 2017, s. 306).

Mektuplardaki bir başka bilgiye göre, Sakız adasında bulunan Rum isyancıların, Osmanlı kuvvetlerinin gelmesi üzerine Askolya adasına sığındıklarını, Rum ahalinin büyük çoğunluğunun kaçtığını ve ahalden geriye bir keşiş ve Lefkoşa mastlahatgüzarı ve kocabaşısı olan Misivri Yorgi'nin oğlunun kaldığını bildirmiştir. Bennaki, Misivri Yorgi'nin Paskalya'ya üç gün kala bahsi geçen keşiş ile İzmir'den Tuzla'ya geldiğini ve isyandan bir kaç ay önce Kıbrıs Başpiskoposunun tercümanlarıyla ayrı bir görüşme daha yapmış olduğunu ifadelerine eklemiştir (BOA, *Hatt-ı Hümayûn*, nr. 37750-F).

Bütün bu mektuplaşmalar ve haberleşmeler Rumların Kıbrıs'ta da Mora benzeri bir ihtilali uygulamak amacıyla ahaliyi ayaklandırmak istediklerini göstermekteydi. Bu bilgiler

Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs adasında daha sıkı bir denetim kurmasına ve ek tedbirler almasına sebep olmuştur. Bu denetimin kurulmasıyla vazifelendirilen Kapdân-ı Deryâ Nasuhzade Ali Paşa, Kıbrıs Muhassılı Mehmed Emin Ağa'ya 24 Haziran 1821 tarihinde bir emir gönderdi. Bu emirden anlaşıldığı kadarıyla Sayda valisi Abdullah Paşa adanın tahkimatı için 4000 asker ve iki top göndermişti. Kıbrıs Muhassılı Mehmed Emin Ağa da 10000 yerli asker tedarik ederek, kalelere ve muhafazası gereken önemli yerlere yerleştirmişti. Alınan bu tedbirler yanında ada ahalisinin elinde bulunan silahların büyük bir kısmına da el konulmuştu. Silahlarını teslim etmek istemeyenler cezalandırılarak diğerlerine gözdağı verilmişti (BOA, *Hatt-ı Hümayûn*, nr. 37750-F).

Korsan Saldırıların Osmanlı Karasularına ve Ticaret Merkezlerine Taşınması

Mora İsyanı'nın Kıbrıs ayağının başarısız olması üzerine Rumlar ada ve adaya yakın bölgelerde geniş çaplı korsanlık faaliyetlerine giriştiler. Bu saldırılar karşısında Osmanlı devleti etkin tedbirler alamamakla beraber, yerel yöneticilerin gayretleri sonucunda bazı yerlerde başarılı savunmalar yapabilmıştır (Sahaflar Şeyhi Mehmed Es'ad Efendi, 2000, s. 86, 544)¹⁴. Osmanlıların almış olduğu bütün tedbirlere rağmen Kıbrıs adası etrafında kol gezen korsanlar adayı taciz etmekte bir beis görmedikleri gibi, ihtiyaçları olan malzemeleri buradan temin etmeye çalışmakta, bu hususta kendileriyle işbirliği yapmayı reddeden halka karşı zor kullanmayı da göze almaktaydılar. Bu sayede Rum korsanlar kıyıya yakın yerlerde yaşayan halktan geniş çaplı destek ve yardım almayı başardılar.

Denizlerde korsanları destekleyen Rumlar, karada da onlara yardım maksatlı olarak eşkıyalık yapıyorlardı. Bu eşkıyaların bir kısmı korsan gemileri için güvenli limanlar sağlarken, bir kısmı ise korsanların Müslüman köylerinden yağmaladıkları mal ve eşyaları elden çıkararak, paraya çeviriyor, hasarlanan korsan kayıklarını ya değiştiriyor, tamir ediyor veya gemileri için gerekli olan malzemeleri tedarik ediyorlardı (Wombwell, 2010, s. 76)

Bu tür haberlere karşı tedbir almak amacıyla Kıbrıs'ın Magusa kazası yakınlarında bulunan Ayanapa Manastırı'nın muhafazasıyla görevlendirilen askerler sahilde gezerken, Baralem köyü Rumlarından iki kişiyi yakaladılar. Bunlar korsanlara verilmek üzere bir mağarada ayakları bağlı beş altı baş koyun ve keçi, beş-on baş öküz ve davar ile polye tabir edilen 2000 kadar kuş ve yere dökülmüş bir miktar un sakladıkları tespit edilmiştir. Yakalanan haydutlardan elde edilen bilgilere göre, Kıbrıslı Rumların her an yeni bir ayaklanma çıkarmak için fırsat kolladıkları anlaşılmıştır. Bunun üzerine adadaki güvenlik tedbirleri yeniden gözden geçirilerek, iki katına çıkarılmıştır (BOA, *Hat-ı Hümayûn*, nr. 38500, s. 6 Rebi'ül-evvel 1237/1 Aralık 1821).

Mora İsyanı, Doğu Akdeniz'deki korsanlık anlayışının yeni bir şekil aldığını göstermektedir. İsyanın önce korsanlar, bağlı buldukları ülkeler adına onların sağladıkları imkânlarla ya da kendi imkânlarıyla korsanlık yaparken, bu isyandan sonra korsanlar bir başka ülkede yaşayan kendi din ve ırkdaşlarından destek alarak yeni bir tür korsanlığın kapısını aralamışlardı. Korsanlığın bu şekilde değişmesinde Rum adalarının sahip oldukları coğrafi şartlar etkili olmuştur. Rum korsan gemilerinin en çok uğradıkları İstanbul, İzmir, Mısır ve Levant'taki diğer şehirler, birbirinden farklı yollarla korsanların yaşadığı adalara bağlıydılar. Söz konusu şehirlerin sahillerini talan eden korsanlar, kaçıp gizlenmek için bu adaları kullanmaktaydılar (Wombwell, 2010, s. 77).

Osmanlı İmparatorluğu Akdeniz'de bulunan karasularının güvenliği sağlamak için isyan sonrasında kurulmuş olan muhtar Rum yönetimini kontrol altına alması halinde, korsanları da denetim altına alabileceğini anlamıştı. Ancak bunun için kuvvetli bir donanmaya

¹⁴Sahaflar Şeyhi Mehmed Es'ad Efendi 1821-1826 yılları arasında Kıbrıs ve Ege adalarına yapılan saldırılar hakkında da malumat vermektedir.

ihtiyaç vardı. Sultan II. Mahmud, kendi imkânlarıyla bu kontrolü sağlayamayacağını farkındaydı. Bu sebeple Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'dan Akdeniz'deki son kalesi olan Kıbrıs'ı muhafaza altına almasını istedi (Çoruh, 2011, s. 277). Mehmed Ali Paşa'nın adaya gönderdiği komutan, Çamlıca adasından gelen 10 korsan gemisinin Baf kazasına saldırdığı haberini alınca, uygulanan savunma tedbirleri korsanların açık denize kaçmalarına sebep oldu. Aynı tarihlerde İskenderiye'den Antalya'ya kahve ve tuz nakletmekte olan Cezayirli Mahmud Kaptan, Kıbrıs'ın Arnabud Burnu yakınlarında korsanların baskınına maruz kaldı. Kaptan, korsanların eline geçmemesi için gemisini batırmış ve Baf limanına sığınmıştı (BOA, *Hat-ı Hümayûn*, nr. 39250, s. 3 Muharrem 1238/ 9 Eylül 1822)¹⁵.

Muhassıl Mehmed Ağa, her geçen gün artan korsan tehdidi karşısında İstanbul'dan yardım istedi. Yardım gelmeden birkaç gün sonra Magosa 10 korsan gemisinin taarruzuna maruz kaldı. Muhafız ve askerlerin direnişi yüzünden karaya çıkamayan korsanlar bölgede tutunamayacaklarını anlayınca Karpas kazası tarafına gitmişlerdi. Burada Dimyatlı İbrahim Reis'in gemisine rast geldiler ve ele geçirdiler. İbrahim Reis, Karpas'ın Pallora limanına sığınmıştı (BOA, *Hat-ı Hümayûn*, nr. 39250, s. 3 Muharrem 1238/ 9 Eylül 1822)¹⁶.

Saldırıya uğrayanların verdiği bilgiler, korsanların bu sahillerde dolaşmasının asıl sebebinin yerli Rumların ve elverişli koyların sağladığı imkânlardan faydalanmak olduğu yönündeydi. Bu açıdan bakıldığında bir donanma özelliğine sahip olmayan Rum korsan gemileri başarılı bir organizasyon ile dağıtılabilir bir yapıdaydı. Donanmayı oluşturan yapı, tek tek adalardan gelen gemicilerin oluşturduğu çapulcu güruhu idi. Bunlar uygun gördükleri zaman, saldırı esnasında bir araya gelerek ordulara katkıda bulunmaktaydılar. Her bir ada kendi kaptanını ve amiralini seçiyordu ve herkes kendi gemilerini kontrol altında tutuyordu. Buna rağmen birleşik donanma kuvvetlerine sıradan bir kişi komuta etmekteydi. Pratikte her bir adanın komutanı bu komutandan nadiren bağımsız hareket etmekteydi (Wombwell, 2010, s. 78).

Bütün bu örgütsel zorluklara rağmen, Osmanlılarla karşılaştırıldığında, Rumlar denizde pek çok avantaja sahipti. Spetsai, Psara ve Hydra gibi Rum adalarının birkaçı kendi donanma gücüne sahipti. Savaş başladığı zaman düzenli bir donanmaya sahip olmamalarına rağmen, isyancılar 300 civarında silahlı tüccar gemisiyle 12000 civarında denizciye sahipti. Bu gemilerin yarısından fazlası ve tayfalar Spetsai, Psara ve Hydra adalarından geliyordu. Dahası korsanlar tarafından oluşturulan tehdit yüzünden, bu gemiler iyi silahlandırılmış ve tayfaları iyi eğitilmişti. Rum adalarının kaybı Osmanlı donanmasını denizci temini hususunda kötü şekilde etkilemiştir. Doğu düşünce yapısına sahip olan Osmanlı imparatorluğu boyun eğdirdiği halkların sağladığı insan kaynaklarına güvenirdi. Rum adalarının kaybı, bu insan kaynağının kesilmesine sebep oldu. Bu da 1821 Mora İsyanı sırasında Türk filosunun gemici olmayan acemi ve karışık askerler tarafından yönetilmesine sebep oldu (Wombwell, 2010, s. 78). Bu sebeple isyanın ilk birkaç yılında, Rumlar denizde üstünlüğü ele geçirdiler. Osmanlı amiralleri Rumlarla karşılaşmaktan kaçındılar ve daha çok limanlarda kalmayı tercih ettiler. İnsan gücünden yoksun olan Osmanlı donanması caydırıcılığını kaybettiği için Rum korsanlar ticaret gemilerine saldırmaya başladılar. Özellikle de Çanakkale boğazı ile Mısır arasında çalışmakta olan Türk ticaret gemilerine saldırmaya başladılar (Wombwell, 2010, s. 78). Bu gemilerden biri İskenderiye'ye kereste nakliyatı yapan Rüstem kaptanın idaresindeki Hatipoğlu teknesi idi. Rum korsanların saldırısına uğradığında, silahlı olmasına rağmen tekne, etraflarını saran korsan gemilerinden

¹⁵ Belgede, bir diğer saldırı Giridli Seydi Kaptanın gemisinin Kormakit karyesi yakınlarında eşkıyalar tarafından zapt edilerek cephane, mühimmat ve zahiresinin talan edildikten sonra kaptan, tayfalar ve çocukların bir şekilde serbest bırakılmasıyla gerçekleşmiş olduğu ifade edilmektedir.

¹⁶ Belgede, Rum korsanların kullandığı gemiler genellikle üç direkli ve otuz kırk adam taşıma kapasitesine sahip idiler.

kurtulamadı. Bunun üzerine kaptan tayfalarıyla sandallara binerek, gemiyi ateşe verdi ve karaya çıktı (BOA, *Hat-ı Hümayûn*, nr. 39885-A).

Rum Korsanların Avrupalılara Ait Gemileri Tazyiki

Rum korsanlar her ne kadar Türk ticaret gemilerini hedef olarak seçmiş olsa da, Avrupa gemileri arasından özellikle Avusturya gemilerini de yağmalamaktan kaçınmamışlardı (Wombwell, 2010, s. 78). Uzun yıllardır Avrupalılar için bir konsolosluk merkezi olan Tuzla, güvenli bir yer olması sebebiyle Avrupalı ticaret gemilerinin en çok demir attıkları bir limandı (Çoruh, 2012, s. 321). Bu durumu istihbarat etmiş olan Rum korsanlar bölgeye üç tekne gönderdiler ve burada demirlemiş olan Avrupa gemilerine saldırarak, gemileri yakmaya çalıştılar. Ancak askerler ve kasaba ahali tarafından yapılan taarruz sonucunda Rum korsanlar kaçmak zorunda kaldılar (BOA, *Hat-ı Hümayûn*, nr. 39885-A).

Avusturya gemilerine karşı girişilen taarruza rağmen, korsanlar İngiliz, Amerikan ve Fransız gemilerinden uzak dururlardı. Bununla beraber bu gemiler de zaman zaman saldırıya uğrardı. Amerika Birleşik Devletleri gibi birçok Avrupalı Rum isyanına sempati duydukları için, korsanlara müdahale konusuna sıcak bakmamışlardı. 1822 yılı sonuna kadar, korsanlar ve korsanlık öyle karlı bir iş haline geldi ki, en iyi Rum gemilerinin çoğu, acemi ulusların donanmalarına katılmaktansa Avrupalı ticaret gemilerine zarar vermek için saldırmayı tercih ettiler (Wombwell, 2010, s. 78). Bu saldırılar karşısında İngiltere 1823 yılında Rum korsanlarla ilk ticari anlaşmayı yaptı ve Rum bağımsızlığını destekleyen tutumunu sürdürmeye devam etti (Koliopoulos-Veremis, 2010, 23-24). İngiltere aynı zamanda korsanları Osmanlı karasularına yönlendiren bir politika da izleyerek, Rum korsanların Kıbrıs gibi stratejik yerlere saldırmalarına yardımcı oldukları anlaşılmaktadır. İngilizlerin yardımlarıyla Kıbrıs'ın Karpas kazasına kadar sokulan beş altı korsan gemisi kaza ahali ve askerlerin karşı koyması sebebiyle bir başarı göstermeden bölgeden ayrılmak zorunda kaldılar. Bunun yanısıra Ayanapa Manastırı civarına gelen üç korsan teknesi karaya adam çıkarmaya kalkıştı, fakat muhassılın gönderdiği askerler tarafından püskürtüldüler. Ayanapa'da umduğunu bulamayan korsanlar bu sefer Avret adalı Mehmed Ali ve Tuzlalı Hasan reislerin Magosa'dan hareket eden gemilerine saldırdılar. Yapılan müdafaaya rağmen korsanlar gemi kaptanı ve tayfalarını şehit ettiler (BOA, *Hat-ı Hümayûn*, nr. 39885-A).

Mısır Güçlerinin Akdeniz'de Rol Alması ve Navarin Hezimetini

Osmanlı Devleti giderek uluslararası bir hal alan Mora isyanını sırf kendi kuvvetleriyle bastıramayacağını anlayınca, Mısır valisi Mehmed Ali Paşa'dan istemese de yardım istemek zorunda kaldı. Mısır valisi Mehmed Ali Paşa'nın orduları 1824 yılında devreye sokulunca hem karalarda ve hem de denizlerde durum birden bire Rumların aleyhine döndü. Sultan Mahmud, denizlere kumanda edebilmek için Rum korsanları yok etmek istiyordu. Osmanlı donanmasının yerine, Mehmed Ali Paşa'nın Fransızlar tarafından donatılan ve eğitilen filoları Rum korsanlar için büyük bir sürpriz oldu (Wombwell, 2010, s. 78-79). 19 Haziran'da 200 gemi, 18000 asker ve 3000 süvari ile Kasos'a çıkarma yapıldı. Burası üç yıldan fazla bir zamandan beri Rum gemilerinin Mısır ticaret gemilerini yağmaladığı adaydı. Mısır askerleri adada bulunan 500 korsanı telef ederek, 2000 kadın ve çocuğu esir etti. Bir diğer korsan yatağı Psara adasından ise yaklaşık 8000'e yakın korsandan karşı koyanlar öldürüldü, büyük çoğunluğu esir edildi. Eylül sonlarına kadar Girit'in fethi tamamlandı. Akabinde 24 Şubat 1825'te Mora'nın güney ucuna asker çıkarılması savaşın Rumların aleyhine dönmesine sebep oldu (Wombwell, 2010, s. 79).

1826 Eylül'ünde toparlanan Rumlar 6 gemi ile yeniden korsanlığa başlasalar da umdukları desteği alamadılar ve başarılı olamadılar. Rum isyanı ve Osmanlı Devleti'nin denizdeki genel başarısızlığı, Doğu Akdeniz'de tam bir yönetim boşluğuna sebep oldu.

Kabaca bir tahmine göre Rum nüfusun yarısından fazlası korsanlığa bulaştığı bu dönemde, Rum gemileri Doğu Akdeniz ticareti için büyük bir tehdit oluşturmaktaydı (Ekinci, 2013, s. 150)¹⁷. Bu defa Rumlar daha önce ulaşamadıkları alanlara da sızmaya başladılar. Kısa bir süre sonra saldırılar Osmanlı Devleti'nin can damarlarından biri ve Akdeniz'deki son kalesi durumundaki Kıbrıs'a yöneldi. Korsanlar, Kıbrıs'ın Anadolu ile irtibatını sağlayan Gelendire ve Girinye iskeleleri arasındaki güzergâhın ele geçirilmesi, İstanbul'da büyük tedirginlik yarattı. Benzeri şekilde Girinye, Lapta, Lefke ve Baf kazalarıyla diğer kazaların çevreleri de korsan gemileri tarafından baskı altına alındı. Kıbrıs Muhassılı kuvvetli bir saldırı anında adanın dış dünya ile bağlantısının kesilebileceğini düşündüğünden adanın muhafazası için rençberlerin ve ahalinin işlerini bırakarak askerlere yardım için hazır olmaları emrini vermek zorunda kaldı (BOA, *Hat-ı Hümayûn*, nr. 39885-A).

Korsanların stratejik bölgeleri ele geçirmesinde ve sahillere yanaşarak yağma, baskın ve ticaret gemilerinden mal tedariki gibi konularda faaliyet sürdürebilmelerinde, yakın beldelerin yöneticilerinin göstermiş oldukları iltimas ve gevşekliğin rolü büyüktü. Kıbrıs Muhassılı Mehmed Emin Ağa da korsanların ada sahillerinden mal temin etmeleri hususunda alması gereken önlemleri zamanında almamıştı. Bu konuda göstermiş olduğu zafiyet 13 Kasım 1827'de azline sebep olmuştur. Lefkoşa naibi tarafından uyarılmış olan yeni muhassıl Ali Ruhi Efendi, korsan saldırılarına karşı kalelerin sağlamlaştırılması dâhil her türlü tedbiri alacağına dair söz verdi (BOA, *Hat-ı Hümayûn*, nr. 38471-A, s. 23 Rebi'ül-ahîr 1243/13 Kasım 1827).

Ali Ruhi Efendi hızlı bir şekilde bazı incelemeler yaptırdı ve bu incelemeler sonucunda kalelerdeki barut, kurşun ve diğer silahların korsan saldırılarına karşı koymak için yeterli olmadığını ortaya koydu. Muhassılın elde ettiği bu bilgi, çok daha önce korsanlar tarafından adadaki yandaşları öğrenilmişti. Bu bilgiyi de dikkate alan korsanlar adaya üst üste birkaç taarruzda bulundular. Bu taarruzlar sırasında Mısır askerinin disiplini bozuldu ve 5-10 kişilik gruplar halinde gizlice adadan kaçmaya başladıkları tespit edildi. Geride kalan 800 Mısır askeri ile ada muhafazasının mümkün olamayacağı anlaşılınca, Ali Ruhi Efendi, İstanbul'dan asker, barut, kurşun, silah ve zahire gönderilmesini istedi (BOA, *Hat-ı Hümayûn*, nr. 38471-A).

Mısır askerinin adadan kaçması hem diğer askerlerin hem de ahalinin moralinin bozulmasına sebep oldu. Ahali devletin meseleye en kısa zamanda bir çare bulmasını istedi. Bu çağrı üzerine 18 Nisan 1828 tarihinde Adana valisine Kıbrıs muhafızlığını devralması için bir emir gönderildi. Emirde; Erzurum tarafına gönderilmek üzere hazırlanmış olan 1000 askere 500 asker daha eklemesi ve en kısa zamanda adaya göndermesi istendi. Oysaki bu askerlerden ada muhafazasına gönderilebilecek sağlamlıkta sadece 500 asker vardı. Vali seçtiği askerlerle ilgili olarak "bu askerler gerekirse elbiselerini satarlar ama adanın muhafazasından asla vaz geçmezler." (BOA, *Hat-ı Hümayûn*, nr. 38471-B) güvencesini verme gereği duymuştur. Sevk için Tarsus taraflarından yeterli kayık tedarik edilemeyince, askerlerin İçil sancağı Gelendire iskelesinden gönderilmelerine karar verildi (BOA, *Hat-ı Hümayûn*, nr. 33933, s. 3 Şevvâl 1243/18 Nisan 1828; Çelik, 1998, s. 296)¹⁸.

Korsanların Anadolu ile Kıbrıs arasındaki bağlantı yolunu kesmeleri, adasında cephane ve mühimmat yokluğu yanında zahire kıtlığına da sebep olmuştur. Muhassıl bu ihtiyaçları karşılamak için, adanın fethinden sonra kullanılan eski bir yolun açılması talebinde

¹⁷ Ekinci (2013)'nin, Mısır kuvvetlerinin Rum isyanına müdahalesi, Mısır limanları ve denizlerinin Rum isyancıların saldırılarından payını almasına sebep oldu. Hatta Ahmet Lütfi Efendi, Yunanlıların işi o dereceye vardırıdıklarını, İskenderiye Limanını ateş gemileriyle yakmaya kalkıştıklarını nakletmesi de manidardır.

¹⁸ Çelik (1998)'e göre, İçel Sancağı'nın kıyılarında gemilerin saklanabilecekleri ve su alabilecekleri 15 yer bulunmaktaydı.

bulunarak (Çelik, 1999, s. 111); Akka, Tarsus, Anamur ve Karaman tarafından zahire tedariki ve acil olarak *Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye* askerleri gönderilmesini istedi. Asker sevkiyatı mümkün görülme de bahsi geçen yerlerden adaya zahire sevkiyatına izin verilmişti. Emrin devamında Mısır askerinin bir süre daha muhafazada kalması ve imkânlar dâhilinde Anadolu tarafından bir miktar askerinin adaya sevk edilmesinin mümkün olabileceği bildirilmişti (BOA, *Hat-ı Hümayûn*, nr. 38471, s. Rebi'ü'l-ahîr 1243/ Ekim 1827).

Muhassıl, Girit ve diğer adaların zaptından sonra sıranın Kıbrıs'a geldiğini, düşman gemilerinin adaya hücum edeceğini tahmin ediyordu ki, aynı günlerde yabancı gemilerin bölgeden uzaklaşmasının da bu öngörüsüne bir işaret olduğunu düşünüyordu. Ancak adada azalan mühimmatın yanısıra, sürüp giden savaşlar sebebiyle adadaki Müslüman nüfus kadar muhafazadaki Mısır askeri de dağılmıştı. Bu durum büyük bir güvenlik zafiyeti oluşturmaktaydı. Muhassıl Ali Ruhi Efendi, düşman karşısında başarı sağlamak için askerinin yanısıra zahireye de acil ihtiyaç olduğunu İstanbul'a defalarca bildirdi. İstanbul'a gönderilen arzuhalde zahire temin edilebilmesi halinde zahirenin tüccar gemileriyle Magosa Limanı'na gönderilmesini istemiştir. Muhassıl zahirenin parasının peşin olarak ödeneceğini bildirmişti (BOA, *Hat-ı Hümayûn*, nr. 38471). Verilen cevapta, zahirenin tüccar gemileriyle yola çıkarılmasına rağmen, mühimmatın ise 25 gün önce karadan gönderildiğine dikkat çekilerek, asker konusunun Mısır valisi tarafından halledileceği bilgisi verilmişti (BOA, *Hat-ı Hümayûn*, nr. 38471)¹⁹.

Türk tarafında zafiyet konusunda alınabilecek tedbirler araştırılırken, Rum korsanların Akdeniz'de güvenliğe yönelik tehditleri sürmekteydi. Bu sebeple İngiltere, Fransa ve Rusya ticari hayatı korumak üzere bazı tedbirler aldılar. 6 Haziran 1827 tarihinde Londra'da bir araya gelerek Akdeniz ticaretini güvenlik altına alan, buna karşılık Osmanlı Devletine vergi vermeye devam eden muhtar bir bölgenin kurulmasına yönelik bir anlaşma imzaladılar. Bu anlaşma Rumlar için bir bağımsızlık garantisi getirmemekle beraber, Rumların korsanlık faaliyetlerini denetim altına almaya çalışan anlaşmaya eklenen gizli madde ile mevcut durumun gerekirse her iki tarafa zor kullanarak kabul ettirilmesi karara bağlanmıştı. Bu ülkeler, kendi amirallerine gönderdikleri talimatlarda, Rumları dost olarak nitelendirmekte ve bazı şeylerin yerine oturması için silah bırakmaya zorlanmaları gerektiği emri verilmekteydi. Amiraller, şayet Türkler anlaşmaya uyma konusunda çekimser kalırlarsa, Türk ve Mısır güçlerinin hareket kabiliyetlerinin kırılması konusunda anlaşmışlardı. Beklenildiği gibi Osmanlı ve Mısır güçleri dayatılan bu emre direnmek istediler. Bunun üzerine müttefik donanması, birleşik Mısır ve Türk filolarını 20 Ekim 1827'de Navarin'de yok ettiler (Tradea-Sozaev, 2010, s. 74; Ekinci, 2013, s.152). Bu durumun sonuçları Osmanlılar için oldukça ağır oldu. Bu hadise Osmanlıların Rumlara karşı denizlerde sağladığı üstünlüğe tamamen son verdiği gibi, Rum korsanların yeniden toparlanmasına da imkân hazırladı (Wombwell, 2010, s. 83).

Bu olay, Rumlara müttefiklerle birlikte olmanın veya karşı olmanın ne anlama geldiğini öğretmiş olmalı ki, derhal korsanlıktan vazgeçtikleri görülmüştür. Buna rağmen, müttefiklere faydası olabileceği düşüncesiyle, Rum ileri gelenleri Girit adası yakınında bulunan Grabusa adasını en iyi korsanlarla donatmayı teklif ettiler. Kalesi zaptı zor, limanı rüzgârlar ve akıntılar sebebiyle korunaklı bir yer olan Grabusa'ya 6000 civarında Hıristiyan sığınmıştı. Türkler Ağustos 1825'de bu nüfusu bölgeden çıkmaya zorlanmışlardı. Bu olaylar olurken müttefik kuvvetlerin kendilerine destek vermemesi üzerine Grabusalılar tekrar korsanlığa dönmüşlerdi. İlk baskınlarını da Şubat 1826'da bir Fransız gemisine yapmış ve 5000 dolar gasp etmişlerdi. İki yıllık bir zaman zarfında Grabusa'nın zalim korsanları 486'dan

¹⁹ Belgenin sonuna doğru verilen bilgide muhassılın uyarıldığı görülmekte ve hakkında iyi şeyler işitilmediği, hatta fakirlere kötü davrandığı yönünde haberler alındığı da ifade edilmiştir.

fazla gemi yağmalayarak elde ettikleri ganimeti kar amacıyla Grabusa'daki halka dağıtmışlardı. Ganimetin 1/5'i harcanarak korsanlıkta kullanılmak üzere adalardan yaklaşık 60 adet tekne satın aldılar. Bu teknelerle yapılan korsanlık başarılı olunca, iyi donanımlı Rum savaş gemileri de yağmadan pay almak için onlara katıldı (Wombwell, 2010, s. 84). Grabusa olayına rağmen Avrupalı müttefikler, Osmanlı Devleti'ne de Mehmed Ali Paşa'ya da benzeri bir hoşgörü göstermediler. Bu ikircikli tutum Mehmed Ali Paşa'yı derinden sarstı. Navarin'de donanmasını kaybeden Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa, Avrupalıların bu ikiyüzlü tutumunu da dikkate alarak 12 Ocak 1828 tarihinde İstanbul'a bir mektup gönderdi. Mektubunda, Rumlar kadar olmasa da Navarin olayından o da kendisine göre bir ders çıkardığını, bu hadise sonucunda daha önce kendisine yakın duran müttefik devletlerden bundan sonra dostane bir yaklaşım göremeyeceğini anladığını ifade etmiştir. Mehmet Ali Paşa, Akdeniz'deki varlığının ancak Osmanlı Sultanının yanında durmasıyla mümkün olabileceğini fark etmiş ve bundan sonra İstanbul ile yakınlaşmak istemişti. Sultan II. Mahmud'a gönderdiği bir başka mektupta, Devlet-i âliyyenin daimi kölesi olduğunu belirtmekte ve bu tarihten sonra kendisine uzatılan eli asla geri çevirmeyeceğini ve mutlak şekilde itaat edeceğini bildirmekteydi. Mehmed Ali Paşa'nın bu yaklaşımına verilen cevap, daha önce Kıbrıs ile ilgili kendisine yapılan çağrıya yönelik girişimlerini pekiştirici bir tavır takınması yönünde oldu. O da Kıbrıs ahali ve askerinin zahire yokluğu çekmesine gönlünün razı olamayacağını, daha önce bir kaç tüccar gemisiyle gönderdiği zahireyi artırarak bundan sonra da göndermeye devam edeceğini bildirmişti (BOA, *Hat-ı Hümayûn*, nr. 43447, s. 24 Cemaziye'l-ahîr 1243/12 Ocak 1828).

Mehmed Ali Paşa'nın değişen yaklaşımına rağmen, adadan gelen haberler, Mısır askerinin muhafaza işinde bulunmak istemediği, hatta yaptıkları soygunlarla ahalinin nefretini kazanmaya başladıkları yönündeydi. Paşa bu duruma itiraz ederek, adanın muhafazası için bizzat kendisinin görevlendirdiği askerinin dağıldığına veya çete faaliyetlerinde bulunduğu dair yapılan haberlerin gerçekte bağdaşmadığını, kendi istihbaratının verdiği bilgiye dayanarak adanın güvenliğinin halen bu askerler ile sağlandığını iddia etmiştir. Buna rağmen, İstanbul'un talep ettiği askerinin ise Mısır askerinin Mora, Girit, Mekke ve Medine taraflarına gönderilmiş olması sebebiyle toparlanmasının mümkün olmadığını ifade etmiştir. Mehmet Ali Paşa, asker toplamak için yeni bir tahrir yapmak zorunda olduğunu ve şayet Kıbrıs'ta acil bir durum var ise bu durumun üstesinden gelmek için başka bir yerden asker istenmesi gerektiğini bildirmişti. Mehmet Ali Paşa, askerinin büyük bir bölümünün Navarin'de perişan olması sebebiyle yeni bir asker tahriri yapılmasını emretmişti, ancak bu tahririn bitirilebilmesi için en az 5-6 aya ihtiyaç vardı (BOA, *Hat-ı Hümayûn*, nr. 43447).

Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa, dolaylı olarak da olsa ilk defa Sultan II. Mahmud'un emirlerine karşı kendi fikrini ileri sürme cesareti göstermekteydi. Bu söylem Osmanlı Devleti ile ilk defa bir vilayet arasında sürtüşme yaşanacağı işaretini vermekteydi. Mehmed Ali Paşa'ndan beklenen desteğin gelmeyeceğini anlayan Babiâli, hemen Erzurum valisine haber gönderdi. Ancak Erzurum'un uzaklığı sebebiyle buradan gelecek cevap beklenilmeden acil olarak ikinci bir yere, Kıbrıs'a 70 km uzaklıkta bulunan ve zengin bir kişi olan Anamur ayanı Mümin Ağa'ya da bir emir gönderildi ve Kıbrıs için acil olarak asker toplamak üzere nüzul emini tayin edildiği bildirildi (BOA, *Hat-ı Hümayûn*, nr. 43447).

Akabinde Adana ve Karaman valilerine, İçil mütesellimine ve Anamur ayanına hitaben mektup gönderilerek, Kıbrıs'a asker göndermeleri talep edilmişti. Bu mektuplarda adanın stratejik önemine dikkat çekilmekte ve her an bir korsan saldırısıyla karşı karşıya kalılabileceği uyarısında bulunulmaktaydı. Muhassılın bu çağrısı üzerine İçil Mütesellimi, Anamur Beyi Abdülmümin Bey'in başbuğluğunda Kıbrıs'a bir miktar asker göndermeye karar verdi. Bunun üzerine muhassıl Babiâli'ye adadaki kalelerin, tabyaların top ve muhafızlarla takviye edilmesini ve ada ahalisine dağıtılmak üzere hafif silahlar gönderilmesini teklif etti. Muhassılın bu isteğini dikkate alan Babiâli, Kıbrıs ahalisinin teçhiz edilmesi için adaya 200

kadar kılıç ve tüfek gönderilmesi için harekete geçti (BOA, Hat-ı Hümayûn, nr. 44207). Kıbrıs muhassılı 9 Şubat 1828 tarihinde İstanbul'a gönderdiği bir başka yazısında adada aylıkları mukataa hazinesinden verilen 36 nefer topçu bulunduğunu, neferlerin savunmada zafiyet göstermemesi için görülen lüzum üzerine bundan sonra aylıklarının Kıbrıs'tan ödeneceğini ifade etmiştir (BOA, Hat-ı Hümayûn, nr. 44208, s. 23 Receb 1243/9 Şubat 1828).

Ege adalarına yönelik korsan saldırıların büyük bir kısmının İngiliz-Fransız donanması tarafından ortadan kaldırılmış olması Kıbrıs'ın ferahlamasına sebep oldu. Bununla beraber korsan saldırılarının önü tam olarak alınamamıştı (Wombwell, 2010, s. 84-85). Buna mukabil Kıbrıs ve çevresinde korsan faaliyetlerin devam ediyor olması muhassılın telaşına sebep olmuştu. Bu durum Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'nın göndereceği askerin önemini artırmaktaydı. Uyarılara rağmen adanın ehemmiyetini kavrayamayan valiler yapılan taleplerin hiçbirini yerine getirmemişlerdi. Bu sebeple Kıbrıs muhassılı 26 Eylül 1829 tarihinde İçil valisine bir mektup göndererek Rusya ile barış yapıldığına dikkat çekmiş ve adanın muhafazası için artık İçil'den asker gönderilmesine gerek olmadığını bildirdi (BOA, Hat-ı Hümayûn, nr. 34596, s. 27 Rebi'ül-evvel 1245/26 Eylül 1829)²⁰. Hatta adada bulunan İçil ve Mısır askerinin ada fukarasını rencide etmeleri sebebiyle bir an önce geri çekilmesini istemiştir (BOA, Hat-ı Hümayûn, nr. 34596).

Akdeniz Korsanlığının Sonu

Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs üzerinden korsanlarla olan mücadelesi devam ederken, Avrupalıların Rum korsanlarla olan münasebetinde de bazı değişimler görülmeye başlandı. 1785'li yıllarda Amerikalılar ilk defa Akdeniz'e geldiklerinde Cezayir dayısı onlardan haraç istemiş, ancak Amerikalılar bu haracı vermeyi reddetmişlerdi. Ancak geçen zaman zarfında İngilizlerin Akdeniz'de başka bir ortak istemeyişi, Kuzey Afrika dayılarını İngiliz Amerikan çatışmasının bir parçası haline getirmişti (Lane Poole-Kelley, 1890, s. 275). Bu değişimi başlatan şey Amerikalıların Akdeniz'e kalıcı olarak girmek istemeleri oldu. Amerika'nın Akdeniz'de bulunma sebeplerinin başında sigorta oranlarının düşmesi ve gemilerini koruma isteği gelmekteydi. Fakat Amerikalıların Akdeniz'e gelmelerinden sonra geçen 10 yıl, bir İngiliz-Amerikan savaşının patlak vermesi için yeterli olmuştur. Bu savaşta İngilizler Kuzey Afrika dayılarını Amerikan gemilerine saldırmaya teşvik etmiştir. Dünya'daki en güçlü donanmanın güvencesinde Cezayir Dayısı korsanlığa döndü ve savaşa girdi. 1815'te savaş sona erdiğinde Amerika Birleşik Devletleri en sağlam filosunu, seçkin tayfaları ve tecrübeli komutanlarıyla Cezayir üzerine gönderdi. 28 Haziran'da Cezayir sahillerine ulaşan filo limanları bombalayarak, Cezayir Dayı'sına ait gemileri imha etti (Garrity, 2007, s. 395-438)²¹. Buna karşılık söz konusu beyler bu defa korsan faaliyetlerini Avrupa limanlarına taşımaya başladılar. Ancak bu yön değişikliği 1830'da Fransa'nın Cezayir'i işgaline sebep olurken, Kuzey Afrika'dan kaynaklı korsanlığın da sonunu getirmiş oldu (Badford, 2007, s. 179-181; London, 200, s. 2; Bellamy, 2011, s. 81; Shaw-Shaw, 1977, s. 192; Hunter, 2010, s. 10-11; Lane Poole-Kelley, 1890, s. 30).

Cezayir dayılarının bertaraf edilmesi, Akdeniz'in batısını Avrupalılar için daha güvenli hale getirmişti. Ancak doğuda anarşi, talan ve gasp devam etmekteydi. Akdeniz'in doğusunda Morali Rumların sürdürdüğü korsan faaliyetlerinin ilk hedefi Osmanlı Devleti olsa da, kısa bir zaman sonra, Morali Rumların 1827'de bağımsız bir devlet kurmanın eşğine gelmeleri, bu mücadelenin yönünü Avrupalılara döndürmüştü. Bunun en önemli

²⁰ Belgede valiler tarafından daha önce gönderilen askerin çoğunun hastalıktan ve parasızlıktan savaşmak istemediklerini, hatta Karpas mahallinde adanın muhafazasıyla görevlendirilen askerlerin sıtma illetine yakalanarak görev dışı kaldıkları bildirilmiştir.

²¹ Tripoli ile Amerika arasında başlayan ve 1812 yılına kadar süren ilişkilerle ilgili olarak Garrity (2007)'ye bakılabilir.

sebeplerinden biri, iki yıl boyunca aralıksız devam eden Osmanlı-Rum korsan mücadelesinde, Rumlar Avrupalı güçlerin desteğini almak istediler. Başlangıçta Rum bağımsızlığı Amerika kadar İngiltere, Fransa ve Rusya'yı da memnun etmişti. Bu memnuniyetin bir göstergesi olarak 1827'de Navarin'de Osmanlı-Mısır ortak donanması aynı güçler tarafından yok edilmişti. Bu saldırı Osmanlı güçlerinin belini bükmüş ve Akdeniz'deki Türk varlığını tükenme noktasına getirmişti. Buna rağmen Rumlar korsanlık yapmaktan vazgeçemediler ve zaman zaman Avrupalı devletlere de büyük çapta zarar verdiler. Bu durumdan rahatsızlık duyan Avrupalılar, Ocak 1828'den itibaren Akdeniz'i daha güvenilir bir yer yapmak üzere, Kuzey Afrika beyleri meselesinde olduğu gibi, Rum korsanları da korsanlıktan vaz geçirmeye karar verdiler.

Önce İngiltere ve Fransa Akdeniz'deki Rum korsanlara karşı harekete geçti. Bu kapsamda 3 İngiliz firkateyni, 2 İngiliz Şalopesi ve 2 Fransız korvet 31 Ocak 1828 tarihinde Grabusa limanına doğru yola çıktı. İlk çatışmalar sonucunda birleşik donanma 14 Rum gemisini ele geçirdi. Korsan saldırılar sebebiyle birleşik donanmanın öç alacağı söylentileri, Grabusa'daki korsanların kaçmasına neden oldu. Sir Thomas Staines korsanların hemen teslim olmalarını aksi halde yok edileceklerini bildirdi. Açılan ateş sonucu direnişe geçen korsanların çoğu yok edildi. Yaklaşık bir aylık uğraşlardan sonra uzlaşarak veya hile ile korsanları Akdeniz'den temizleyen Staines, kaleleri yıktı ve bir daha kullanılamayacak hale getirdi (Wombwell, 2010, s. 84). Bununla beraber Akdeniz'in diğer bölgelerinde korsanlar Amerikan tüccar gemileri için büyük bir tehdit olmaya devam etmekteydi. Bu konuda kesin tedbirler almak ve kendi tüccarını korumak isteyen Amerikalılar Akdeniz'de bir birliği sürekli olarak hazır tutmaya karar verdi (Bowen, 2010, s. 91). Bu birlik sayesinde korsan avı 1830'lu yıllara kadar devam etti. Aynı yıl bağımsızlığını kazanan Yunanistan, Amerikalıların baskısına dayanarak oluşturulan Yunan-Amerikan ortak donanmasıyla İngiliz-Fransız temizlik hareketinden geriye kalan Rum korsanları Akdeniz'den temizlenmesinde büyük katkı sağladı (Bowen, 2010, s. 91). Akdeniz'de korsan faaliyetlerinin durması, haydutluktan geçimini sağlayan Rum korsanların bir kısmının Avusturalya gibi dünyanın başka yerlerine göç etmesine sebep oldu (Janiszewski-Alexakis, 2015, s. 72)²².

Sonuç

Tarihin her döneminde Akdeniz'de mevcut olan korsanlık, 18. ve 19. yüzyıllar boyunca Osmanlı Devleti için, bir zamanların korsanları Magrip/Garp Ocakları beylerinin legal bir güç haline getirilmesiyle yeniden organize edilen bir donanmadan çok daha farklı bir anlam kazanmıştır. Sanayi Devrimi'nin mümessilleri olan İngiltere ve Fransa ve sonrasında Rusya ve Amerika Akdeniz'i sömürge imparatorluklarının bir parçası haline getirmek amacıyla Osmanlı Devleti'nden barışçıl yollarla kopardıkları kapitülasyonları kullanarak ticari kolonilerini kurmaya muvaffak olmuşlardır. Ancak ülkelerinin lokomotif haline gelen sanayii desteklemeyen maddelerin Akdeniz'de bulunması ve dolayısıyla Osmanlı topraklarında olması söz konusu devletleri bu toprakların paylaşımı aşamasında gerek Osmanlı Devleti ile gerekse kendi aralarında zaman zaman uzlaşmayı zaman zaman da savaşı öne çıkaracak davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Barış veya savaşın sorunları çözemediği durumlarda ise daha farklı vasıtalar kullanmak suretiyle bir taraftan Osmanlı Devleti ile diğer taraftan da kendi aralarındaki meseleleri çözüm aradıkları görülmektedir.

Söz konusu devletler 18. yüzyılın sonlarına doğru büyüyen ekonomilerinin ihtiyaç duyduğu pamuk, yün, zift, demir, kalay ve katı yakıtlar gibi maddeleri elde edebilmek amacıyla daha fazla Akdeniz'e gelmeye başlamışlardır. Ancak bu defaki gelişleri, barışçıl

²² Janiszewski-Alexakis (2015)'e göre, yetenekli korsan gemicilerin bir kısmının İngiliz donanmasına dâhil oldukları anlaşılmaktadır. Kayıtlara göre Helen kökenli bir papaz, Mora ihtilalinden 15 yıl sonra Akdeniz'de korsanlık yapmaktan aranan 7 Rum denizci ile Avusturalya'ya göçmüştü.

yollarla ticaret yapmak değil, özellikle Fransa'nın başlatmış olduğu Mısır gibi önemli eyaletlerin işgalini öngören bir yoldan Osmanlı topraklarını parçalamak ve kendi bünyelerine dahil etme maksatlı olmuştur. Bu durum karşısında uzun bir süre bocalayan Osmanlı Devleti'nin çaresizliğini gören İngiltere ve Fransa kısa zamanda Fas, Cezayir, Tunus ve Mısır gibi topraklarda işgallerin yanısıra önemli ve sürekli haklar da elde etmişlerdir. Bu hakları kullanma aşamasında birbiriyle anlaşamayan söz konusu devletler kısa zaman içerisinde çatışan devletler haline gelmişlerdir. Fransa'nın İngiltere'ye yönelik başlattığı kıta ablukasını İngiltere'nin deniz ablukasını takip etmiştir. Her iki ülkenin neredeyse dünya ekonomik dengelerini değiştiren bu çatışması sırasında, o tarihe kadar Osmanlı bayrağı altında dünyanın bu noktasında serbestçe ticaret yapmakta olan Moralı ve adalı Rumları Fransa'nın kiralık korsanları haline getirmiştir. Buna rağmen iki devletin yarattığı bu çatışma ortamında Osmanlı Devleti az da olsa bir soluklanma devresi geçirmiştir. Bununla beraber, önce Balkanlarda akabinde Mora'da arayışlar peşinde koşan Rusya'nın da desteğiyle hareket ederek bir nevi ihtilal makinesine dönüşen Rum korsanların Osmanlı gemilerini ve sahil kentlerini yağmalayarak başlatılan çatışma ortamı, 1821'de Mora'nın tamamını tehdit eden bir isyana dönüşmüştür. Mora İsyanı ilk başlarda sancılı bir süreç geçirmesine rağmen sonunda hedeflemiş olduğu ilgi ve alakayı görmeye muvaffak olmuştur. Avrupa'da Osmanlı Devleti'ne karşı özgürlük mücadelesi verildiğini iddia eden Fransız ve İngiliz devletlerinin teşviki Akdeniz'de var olan istikrarı ortadan kaldırmıştır. İstikrarsızlık hızlı bir şekilde Akdeniz havzasındaki devletleri vurmaya başlamış olmakla beraber, Osmanlı Devleti bunu bir fırsata dönüştürerek hem korsanlara karşı hem de Mora'da sürüp giden isyanlara karşı başarılı adımlar atmaya başlamıştır. Osmanlı Devleti'nin Mısır Valisi Mehmed ali Paşa ve İbrahim Paşa ile kurduğu ittifakın başarıya ulaşmasını istemeyen Avrupalı devletler, Osmanlı Devleti'nin de razı olacağı yeni yollar arayarak, Rum korsanları kısıtlayıcı bir manada dizginleyici tedbirler almaya başlayınca, bu defa şiddet doğrudan söz konusu devletlere yönelmiştir. Böylece korsanlık milliyetçi bir söylem kazanmış ve Mora ihtilaline destek vermeyen devletlerin ticaretlerini baltalayacak tehditkâr bir şekil almıştır. Mora korsanlığı kısa bir süre içinde bu yönelimini Akdeniz'deki çıkarlarını korumak isteyen bütün deniz aşırı devletlere yönlendirince, Avrupa devletlerinin korsanlığa bakış açısı birden değişmiştir. Rum korsanları kendi varlıkları için büyük bir tehdit olarak gören Avrupa, bir yandan Akdeniz'de kendi çıkarlarını tehdit edebilecek hiçbir faaliyete izin vermeyecek şekilde korsanlığı tümden ortadan kaldıracak şekilde topyekûn bir saldırı başlatırken, diğer yandan Osmanlı Devleti'ni yeni bir oluşuma/bir Yunan Devleti'nin kuruluşuna rıza göstermeye zorlamıştır. Avrupa'nın uyguladığı bu baskı Yunanistan'ın kuruluşunu temin ederken, Akdeniz'deki istikrarı tekrar tesis etmeye de muvaffak olmuştur. Bu konuda İngiltere ve Amerika'nın kurmuş olduğu ittifak, Osmanlı Devleti'ni Akdeniz'de sahip olduğu karar alıcı pozisyonu terke ve bu aşamadan sonra kararlara uymak zorunda kalan yeni bir statüyü kabullenmeye zorlamıştır.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri:

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Hatt-ı hümayûn tasnifi (HH) 3374, 3375, 34596, 37750, 38471, 38500, 39250, 39885, 43447, 43621, 44207, 44208.

Araştırma ve İnceleme Eserler:

Abulafia, D. (2011). Mediterranean History As Global History. *History And Theory*, 50(2), (May 2011). 220–228.

Agoston, G. -Bruce M. (2009). *Encyclopedia Of The Ottoman Empire*, New York.

Atauz, A. D. (2004). *Trade, Piracy, And Naval Warfare In The Central Mediterranean: The Maritime History And Archaeology Of Malta*, (Doctorate Of Philosophy Texas&M. University). Mayıs.

Bağış, A. İ. (1983). *Osmanlı Ticaretinde Gayrimüslimler (1750-1839)*. Ankara.

Beaujour, F. (1800). *Tableau De Commerce De La Grèce: 1787-1797*, Paris.

- Bellamy, C. (2011). Maritime Piracy. *The Rusi Journal*, 156(6), Londra, 78-83.
- Bendall, H. B. (2009). Cost Of Piracy: A Comparative Voyage Approach. *Iame* 2009, *Copenhagen 24-26 June*, 1-21.
- Bowen, W. H. (2010). The Spanish And Ottoman Empires In The Mediterranean, 1714–1914. *The Journal Of The Middle East And Africa*, 1(1), 84-96.
- Bozkurt, N. (2002). Korsan. *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi İçerisinde* (c. 26, s. 210-212), Ankara, Diyanet Vakfı.
- Bradford, A. S. (2007). *Flying The Black Flag (A Brief History Of Piracy)*. Londra.
- Braudel, F. (1990). *Akdeniz Ve Akdeniz Dünyası II*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay. İstanbul.
- Çadırcı, M. (1991). *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal Ve Ekonomik Yapıları*, Ankara.
- Çoruh, H. (2011). XIX. Yüzyıl Başlarında Stratejik Bir Mevki Olarak Kıbrıs'ın Muhafazası. *Osmanlı Dönemi Akdeniz Dünyası*, Ed. H. Çoruh-M. Yaşar Ertaş-M. Ziya Köse. İstanbul, 239-302.
- Çoruh, H. (2012). XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Kıbrıs'ta Bir Kent: Tuzla (Larnaka). *Histories Of Ottoman Larnaca*, Ed: Evangelia Balta, Theoharis Stavrides, Ioannis Theocharides. İstanbul, 309-347.
- Çoruh, H. (2017). *Sultan İkinci Mahlud Döneminde Kıbrıs (1808-1839)*. Ankara.
- Ekinci, İ. (2013). Ateş Gemileri Ve Osmanlı Denizlerinde Kullanımları. *History Studies*, 5(1), (Ocak), 129-156.
- Frangakis-Syrett, E. (1987). Greek Mercantile Activities In The Eastern Mediterranean, 1780-1820. *Balkan Studies* XXVIII, 73-86.
- Fusaro, M. (2015). *Political Economies Of Empire In The Early Modern Mediterranean (The Decline Of Venice And The Rise Of England 1450-1700)*. Cambridge University Press.
- Gale, Caitlin M. (2016). Barbary's Slow Death: European Attempts To Eradicate North African Piracy In The Early Nineteenth Century. *Journal For Maritime Research*, 18(2), Usa, 139-154.
- Garrity, P. (2007). The United States And Barbary Piracy, 1783-1805. *Comparative Strategy*, 26(5), 395-438.
- Gökbilgin, M. T. (1988). Navarin. *Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi İçerisinde* (c. IX, s. 127-135) İstanbul, MEB.
- Hunter, Mark C. (2010). Patriots And A Menace: American Values And The Pirate Paradox, 1776–1827. *Journal For Maritime Research*, 12(1), London, 1-26.
- Janiszewski, L.-Effy A. (2015). Greek Currents In Australian Waters: Greek-Australians And The Sea, 1810s–2013. *Reading, Interpreting, Experiencing: An Inter-Cultural Journey Into Greek Letters*, Ed. M. Tsianikas, G. Couvalis And M. Palaktsoglou. New Zealand, 73-96.
- Lane-Poole, S.-J. D. Jerrold K. (1890). *The Story Of The Nations: The Story Of The Barbary Corsairs*, London.
- London Joshua E. (2006). Victory In Tripoli: Lessons For The War On Terrorism. *Heritage Lectures* 940 (6 Nisan), 2-7.
- Maximo, Q. M. Cariou, Jr.P.-Wolff, François-C. (2010). *Piracy In Shipping. Lemna*, 14, Paris, 1-33.
- Mohiuddin Hasan, S. M. (2014). *The Adequacies And Inadequacies Of The Piracy Regime: A Gulf Of Guinea Perspective*, (Master Of Laws (Honours) School Of Law University Of Western Sydney). Australia.
- Öreñç, A. F. (2011). Yunanistan'ın Bağımsızlığı Sürecinde Yok Edilen Mora Türkleri. *Uluslararası Suçlar Ve Tarih* 11(12), 5-32.

- Özdemir, Ş. (2004). Osmanlı Sularında Yabancı Devletlerin Korsanlığı Karşısında Osmanlı Devleti'nin Tarafsızlık Konumu. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 23(36), Ankara, 189-203.
- Pamuk, Ş. (1994). *Osmanlı ekonomisinde bağımlılık ve büyüme (1820-1913)*. İstanbul.
- Rengel, A. (2013). *Privacy In The 21st Century*, Leiden&Boston.
- Sahaflar Şeyhi Mehmed Es'adefendi (Vak'a-Nüvis) (2000). *Behir Efendi'nin zeylve ilaveleriyle Es'ad Efendi tarihi (1237-1241(1821-1826)*. (Hzr. Ziya Yılmaz). İstanbul.
- Shaw, S. J. – Shaw, E. K.1 (1977). *Reform, revolution, and republic: the rise of modern Turkey, 1808-1975. I*, New York.
- Snyder, J. R. (2010). Bodies of water: the mediterranean in Italian Baroque theater. *California Italian Studies* 1(1), California/Santa Barbara, 1-23.
- Sonyel, S. (1985). Büyük Devletlerin Osmanlı İmparatorluğunu Parçalama Çabalarında Hıristiyan Azınlıkların Rolü. *Belleten* XlIX (42), Ankara, 647-665.
- Swartz, P. M. (2003). *U.S.-Greek naval relations begin: antipiracy operations in the Aegean Sea*, Center For Strategic Studies (Cna). Haziran.
- Tai, E. S. (2012).The Legal Status Of Piracy In Medieval Europe. *History Compass* 10 (11), 838-851.
- Tatar, M.N. (2015). Olimpos Antik Kenti, Antikite ve Bizans Dönemi Mimarlığı, 1-29. https://www.academia.edu/10155346/Olympos_Antik_Kenti (Erişim: 17.04.2018, 19:57).
- Tekeli, İ. (2016).Upon A Mediterranean metanarrative in which izmir's history can be placed. *History, Culture And Politics In The Mediterranean Symposium, Haziran 2016*, İzmir, 141-204.
- Toprak, S. (2015). 19. Yüzyıl milliyetçilik çıkmazında Rumlar. *Yeni Türkiye Dergisi* 68, Ankara, 2841-2864.
- Tredrea, J.-Eduard S. (2010). *Russian warship in the age of Sail (1696-1860)*. S. Yorkshire.
- Turan, Ö. (1999).The Role Of Russia And England İn The Rise Of Greek Nationalism And İn Greek İndependence. *Osmanlı Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Dergisi* (Otam), 10, 243-291.
- Wombwell, J. A. (2010). *The long war against piracy: historical trends*, Kansas.
- Yener, E. (2016). Ottoman seapower and naval technology during Catherine II's Turkish Wars (1768-1792). *International Naval Journal*, 9(1), 4.